

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра тюркської філології

Кваліфікаційна робота магістра з
тюркської філології

на тему:

**ЛЕКСИКО–СЕМАНТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ
САБАХАТТІНА АЛІ)**

Студентки групи Мтур53–21

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: турецька мова і література,
переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),

перша – турецька

Кириченко Анастасії Ігорівни

Науковий керівник:

канд. істор. наук, доц. Ксьондзик Н.М.

Допущена до захисту

"__" _____ 2021 року

Завідувач кафедри

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

_____
(підпис)

_____
(ПІБ)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛОРОНІМІВ	
1.1. Феномен кольору в лінгвістиці.....	6
1.2. Природа кольорів та їхня класифікація.....	11
1.3. Методи зображення кольорів.....	14
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОЛОРОНІМІВ В ЛІТЕРАТУРІ	
2.1. Функції кольороназв у художньому дискурсі.....	19
2.2. Семантика та символізм лексем на позначення кольору.....	21
2.3. Стилiстичний аспект колоронiмiв.....	26
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ САБАХАТТІНА АЛІ	
3.1. Частота використання колоронімічної лексики.....	32
3.2. Лексико–семантичні особливості функціонування колоративів.....	40
3.3. Стилiстичні особливості функціонування кольорів.....	61
ВИСНОВКИ.....	70
ÖZET.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, щоб дослідити та виявити пласт колірної лексики в художньому дискурсі з огляду на особливості функціонування та продуктивність її вживання. Для аналізу функціонування колоронімів взято твори Сабахаттіна Алі. У мові художньої літератури кольори є активно вживаною лексикою, їхня продуктивність вживання зумовлена здатністю створювати різноманітні образи та символічні значення. Колороніми уже кілька десятиліть привертають увагу дослідників у різних наукових галузях завдяки своєму семантичному та стилістичному багатству. Сьогодні вкрай недостатньо матеріалів дослідження лексико–семантичних та стилістичних особливостей функціонування колоронімів в турецькій літературі, тому актуальним для мовознавства є дослідження цієї специфіки колірної лексики на ґрунті художніх творів.

Метою даної роботи є дослідження колоронімів турецької мови та з'ясування їхніх лексико–семантичних та стилістичних особливостей функціонування на матеріалі творів Сабахаттіна Алі. Мета дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- дослідити феномен кольору та основні підходи й методи до вивчення колоративної лексики;
- виділити функції кольороназв у художньому дискурсі;
- проаналізувати теоретичні засади семантичного та стилістичного аспекту лексичних одиниць на позначення кольору;
- розглянути колоративи в результаті суцільної вибірки колоронімів з творів Сабахаттіна Алі;
- виявити лексико–семантичні та стилістичні особливості використання колоративів.

Об'єктом дослідження є колороніми в турецькій мові.

Предметом дослідження є лексико–семантичні та стилістичні особливості функціонування колоронімів у турецькій мові на матеріалі творів Сабахаттіна Алі.

Матеріалом дослідження послугував корпус лексичних одиниць на позначення кольору, укладений на основі суцільної вибірки з творів Сабахаттіна Алі (İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna, Kuyucaklı Yusuf, Bütün Öyküleri).

Методи дослідження: метод суцільної вибірки, завдяки якому виділено колороніми; компонентний аналіз, метою якого є розгляд семантичної структури колоронімів; метод лінгвістичного опису, що застосовується для пояснення семантики та стилістики колоронімів; системний або системно–цілісний метод, за допомогою якого проаналізовано ієрархічні відношення між кольорами; формальний метод, метою якого є показати внутрішню організацію художнього світу творів з використанням колоронімів та яку саме композицію вони утворюють для органічної єдності змісту; метод контекстуального та функціонального аналізу для дослідження реалізації колоронімічного значення в умовах певного контексту; порівняльний та зіставний метод, що дав змогу визначити спільні та відмінні риси колоронімів у досліджуваних творах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше висвітлені лексико–семантичні та стилістичні особливості функціонування лексичних одиниць на позначення кольорів, використаних у художньому дискурсі Сабахаттіна Алі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що дослідженні колороніми у творах турецького письменника Сабахаттіна Алі є матеріалом для нових досліджень вивчення відтінкової лексики в мовознавстві. Крім того, матеріали та результати можуть бути використані на практичних заняттях турецької мови, для укладання словника турецької колірної поезії, а також при розробці дисциплін, присвячених

лінгвістичному аналізу художнього тексту з використанням кольоративів, в навчальній роботі у процесі викладання курсів лексикології, етнолінгвістики, лінгвокультурології та культури мовлення.

Апробація результатів дослідження. Кириченко А. І. Символіка та значення лексики на позначення кольорів в турецькій мові: Тези міжнародної науково–практичної відеоконференції “Ad orbem per linguas. До світу через мови”, 25 травня 2022 року. К.: Вид. центр КНЛУ, 2022. С. 69–71.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел (95 позицій) та трьох додатків (Додаток А, Додаток Б, Додаток В) та резюме. Загальний обсяг роботи 90 сторінок (основного тексту 73 сторінки).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

КОЛОРОНІМІВ

1.1. Феномен кольору та визначення поняття "колороніму"

Мова – це природний інструмент, що забезпечує важливу комунікацію між людьми. Це немовби жива істота зі своїми законами, яка спрямована на розвиток лише у межах цих законів. Це система таємних угод, основи яких були закладені в невизначені часи. Це соціальний інститут, що зітканий зі звуків (Ергін, 2002, с. 3). У нашому світі є цінності, які згуртовують людей, роблять їх єдиними, перетворюють народ на націю. І одна з таких цінностей – колір. (Райман, 2002, с. 15).

Дослідження лексики на позначення кольору та його особливостей має велику вагу в історії розвитку турецької мови, формуванні лексичних, семантичних та граматичних особливостей. Даний пласт лексики безумовно пов'язаний з етимологією, лексикологією, історією мови, діалектологією, а тому посідає провідне місце у лінгвістиці. Детальний огляд, розбір та вивчення кольоропозначень у турецькій мові дають краще пізнати авторську картину світу, взаємодію автора та читача, а також взаємодію культури та мови.

Лексичні одиниці на позначення кольору неодноразово були об'єктом лінгвістичних досліджень у різних аспектах. Зокрема, увагу лінгвістів було зацентовано на колоронімах як одиницях лексики турецької мови (Чагатай С., 1978; Хейрет Д., 1996; Каймаз З., 1997; Гьозайдин Н., 2003; Гюльшах Д., 2010; Кючюк С., 2010; Харманджи А., 2019; Баликджи Ш., 2020), аналіз колірною лексикону та словоутворення (Акдоган Г. та Айдин О., 1995; Карадоган А., 2004; Кючюк С., 2010; Байрактар Н., 2013; Кючюк С. та Джантюрк С., 2014; Шахін І., 2015;

Шахін Х. та Арзибаєва З., 2018; Кочоглу Гюндогду В., 2019; Баликджи Ш., 2020;), розглянуто лексико-семантичні функції кольоропозначень (Мескхідзе М., 2006; Куюмджу Е., 2020 та ін).

В наукових розвідках, визначальною рисою яких є синтез філології і культури, найбільш пильна увага вчених прикута до національно-культурних характеристик колірної лексики. Колороніми з погляду семантики, символізму та лінгвокультурології досліджували Кафали М., 1996; Кирымхан Н. 2001; Райман Х., 2002; Покровська І.Л., 2005; Йилдирим А., 2006; Тюркоглу С., 2010; Байрактар Н., 2014; Екіджі М., 2016; Севінч Дж.: 2020 та ін.

Значний доробок у лінгвістичних дослідженнях складають праці, присвячені аналізу ролі колоративів у художньому тексті та публіцистиці (Бінголь Н., 1973; Карабаш С., 1996; Дурмуш М., 2001; Джанкара М., 2002; Карадемір Ф., 2007; Картал А., 2009; Ерен А., 2010; Котан Ю. та Кайа Т., 2010; Гафарова Р., 2014; Демір Р., 2015; Задах А., 2017; Текін Б., 2018; Ероглу О., 2018; Гюллер А., 2019; Улудаг Е., 2020; Алтун А. та Оздемір Х., 2021; Хасдедеоглу М., 2021; Чопур Ю., 2022)

Однак, сьогодні колір вийшов далеко за рамки суто лінгвістичних досліджень, адже тільки мовних знань для аналізу лексико-семантичних та стилістичних функцій вже замало. Лексеми на позначення кольору з погляду психології досліджують Актекін Д., Шімшек Ю. та Каплан Б., 2011; Ерім Г., 2016; Докумаджи М., 2020 та ін.

Феномен кольору доволі часто використовується як у лінгвістиці, так і в історії народу чи психології культури. Таким чином, феномен кольору уособлює різноманітні асоціації певних психологічних характеристик, інтуїтивні чи свідомі індивідуальні уподобання, відмінності у сприйнятті кольорів, залежно від особливостей емоційних чи психологічних станів людини чи ситуацій.

Відчуття кольору є одним із специфічних реакцій ока та мозку на кольорові частотні коливання з погляду психології. Однак, кольорові моделі, які формують права та ліва півкулі мозку, не збігаються. Права півкуля від природи орієнтована та довгохвильову частину спектра (червоний) та видає кольорову картину, пов'язану з чуттєвим сприйняттям, а ліва півкуля зорієнтована на середньохвильову частину спектра (синій) та видає кольорову картину, пов'язану з поняттєвим комплексом. У цьому полягає парадокс кольору: колір містить в собі можливості логічного та чуттєво–образного шляхів пізнання світу. (Семашко, 2008). Ця характеристика важлива для розуміння семантики кольороназв у мовознавстві, зокрема в художній літературі, оскільки колір є переходом невербального мислення на рівень вербального. Отже, ми можемо вважати колір психологічно–емоційно–культурним явищем, за допомогою якого передається емоційний та ментальний стан людини, особливості рис характеру, соціальні та культурні аспекти життя народу. (Ковальська, 2001)

Формування колірного концепту – це не одиничний прояв статичного чи динамічного процесів. Це багаторазовий, взаємозалежний прояв обох процесів, що базується на диференціації та фіксації певної ознаки денотата при безпосередній зоровій співвіднесеності останнього з його фізичними параметрами, внаслідок частотного або зіставного характеру кольоросприйняття. (Мелько, 2015)

Колороніми (від лат. color – колір, гр. onima – ім'я), або кольороназви визначаються як лексеми, денотативним значенням яких є ознака кольору (Ковальська, 2001). В турецькій мові є дві лексеми на позначення кольору. Перша лексема – “renk”, запозичене з перської мови. Друга лексема – “boya”, що походить від дієслова boyamak, нині має значення “фарба”. Саме першу лексему ми обрали для нашого подальшого дослідження. Лексема “renk” (колір) має набір таких значень відповідно до словника Türk Dil Kurumu (TDK): 1) відчуття, яке світло створює в органі зорової

системи в залежності від власної структури або відображення предметів; 2) якість; 3) різноманітність; 4) колір, фарба. (<https://sozluk.gov.tr/>). Отже, ми можемо говорити про об'єктивну (фізичну) й суб'єктивну (психічну) сторони впливу кольорів на свідомість людини.

Братиця Г.Г. (2021) виокремлює такі аспекти згідно з методологією аналізу структури значень колоронімів:

1. Аналіз структури, утворення і функціонування мовної форми значення кольорів.

2. Вивчення взаємодії природної форми значення кольорів з іншими категоріальними структурами свідомості у різноманітних контекстах. Це включає аналіз асоціювання та семантичної й суб'єктивні класифікації кольорів за такими шкалами: 1) сприймання кольорів; 2) вияв переваги якомусь конкретному кольору; 3) асоціативний зв'язок певного кольору з психоемоційними станами; 4) психологічний вплив кольорів.

3. Виокремлення основних контекстів, що визначають особливе виділення значеннєвих ознак кольорів (значення кольору в історії та культури).

4. Імпресивний аспект, який охарактеризовує співвідношення стійких семантичних проєкцій кольору відповідно до певного психологічного стану, впливу емоційного стану на певний колорит образу та зв'язку колірною сприйняття із особливостями індивіда.

5. Експресивний аспект, в якому основною метою є віддзеркалення кольорів у свідомості емоцій.

Проаналізувавши роботи щодо методів наукового дослідження Алексенко (2020), Артикуца (1999), Шайнера (2019), Махукової (2014), нижче ми розглянемо основні підходи, котрі вчені виділяють в теоретичних аспектах лінгвістики кольору:

1. Функціональний підхід. Функціональний підхід у термінознавстві представляє мовно-термінологічну систему та її компоненти насамперед з

погляду їхніх функцій та реалізації у мовленні (Артикуца, 1999). Саме цей підхід важливий у використанні колоронімів з погляду літератури, прикладом можуть послугувати твори Сабахаттіна Алі. Колороніми допомагають автору розкривати глибинну ідею, створювати певний емоційний настрій, зобразити образи героїв або описати події, які вирують навколо них.

2. Семіотичний підхід. Цей підхід передбачає вивчення знакових якостей мовних одиниць з урахуванням таких аспектів, як семантичний (значення), прагматичний (особливості вживання), синтактичний (відношення одиниць в рамках системи мови) (Артикуца, 1999).

3. Історичний підхід. Метою історичного підходу є вивчення історії та відтворення походження колоронімів за формуванням та складом цих лексем.

4. Лексико-семантичний підхід. Цей підхід розглядає процеси розвитку семантичної структури колоронімів, символічні значення та становлення лексико-семантичних груп колоронімів. Тобто, лексико-семантичні угруповання об'єднують лексичні одиниці, що репрезентують єдину спільну ідею. (Шайнер, 2019). На підставі спільності значень ми можемо розподілити колороніми по групах, а також розглянути їхні вживання в художньому творі у прямому і переносному значенні.

5. Граматичний підхід. Граматичний підхід передбачає дослідження морфологічних і синтаксичних особливостей кольору. Для того щоб виділити в тексті найбільш частотні і прагматично значущі колороніми треба звертати увагу на способи їх мовного оформлення та афікси.

6. Порівняльний підхід. Цей підхід дозволяє отримати інформацію про подібність або відмінність, про національно-специфічні, лінгвокультурні особливості колоронімів, про авторське бачення світу та інтерпретацію в художніх творах.

7. Психолінгвістичний підхід. Даний підхід розглядає колороніми з погляду психологічного феномену та відображає використання кольору в свідомості носія певної культури (Махукова, 2014).

Отже, результати аналізу феномену кольору дають нам змогу усвідомити, що кольороназви мають не тільки лінгвістичні ознаки, але й психологічні. Ця особливість вживання допоможе нам у дослідженні їхніх лексико-семантичних та стилістичних особливостей функціонувань шляхом використання функціонального, семіотичного, історичного, лексико-семантичного, граматичного, порівняльного та психолінгвістичного підходів.

1.2 Природа кольорів та їхня класифікація

Згідно з думками пана Кючюка, турецька мова надзвичайно багата на назви кольорів, адже прикметники у тюркських мовах мають різноманітні значення та набагато виразніші, ніж у індоєвропейських мовах, а лексеми на позначенні відтінків кольорів постійно змінюються та доповнюються (Küçük, 2010, с. 156.).

Доктор філологічних наук Семашко Т. Ф. вважає, що для кожного кольору можливий цілий ряд найменувань, у якому кожне слово окреслює окрему рису одного змістовного поняття. Синонімічні ряди назв кольорів не становлять собою замкнутих систем: вони можуть доповнюватися новими словами, втрачати якусь раніше відому назву. Маємо зауважити, що предмет, ознака, дія у змісті слова може стати ланкою в різних функціональних рядах як прояв різних сторін дійсності (Семашко, 2011).

У турецькій мові для позначення деяких кольорів існує по дві чи три назви. Це лінгвістичне явище насамперед зумовлено історичними причинами. Наприклад, для позначення кольоративу білий у турецькій мові використовуються дві лексеми: beyaz (походить від арабського

іменника bayād – білизна, використання цього прикметника характерне для турецької мови) та ak (лексема власне тюркського походження) (Покровська, 2011. с 106). Так само і чорний колір у турецькій мові має дві лексеми: siyah – походить з арабської мови та kara – тюркська лексема. Для позначення червоного кольору використовується майже три синонімічні лексеми: al, kızıl (мають тюркське походження) та kırmızı (арабське походження). Для кожного відтінку кольору є своя лексема: yeşil (зелений), sarı (жовтий), kırmızı (червоний), mavi (синій), kiremit rengi (цегляний колір), bakır rengi (мідний колір), buğday rengi (пшеничний колір), bal rengi (медовий колір), saman rengi (блідо-жовтий), gül kurusu rengi (рожевий).

Мовознавство налічує безліч розподілів кольороназв, тож мовознавці поділили кольори та їхні відтінки на різні групи відповідно до різноманітних аспектів. Нижче розглянуто найбільш вдалі класифікації на наш погляд:

1. Первинні кольори (Birincil renkler) – це кольори, які не можна отримати змішуючі інші, від них виникають всі інші кольори і відтінки. До первинних кольорів належать червоний (kırmızı), зелений (yeşil) та синій (mavi). Змішування цих трьох барв дає нам чорний колір (siyah). Всі кольори, які ми спостерігаємо в навколишньому середовищі, складаються з цих трьох основних кольорів (Гюль, 2001, с. 48.).

2. Вторинні кольори (İkincil renkler) можна отримати шляхом змішування двох первинних кольорів, наприклад: червоний (kırmızı) і зелений (yeşil) дають жовтий (sarı), синій (mavi) і зелений (yeşil) – блакитний (açık mavi), синій (mavi) і червоний (kırmızı) – фіолетовий (mor), або ж пурпурово червоний (macenta kırmızısı).

3. Проміжні кольори (Ara Renkler) виникають при змішуванні первинного і вторинного кольорів.

4. Комплементарні кольори (Karşıtlıklar) – це кольори, які знаходяться один навпроти одного у хроматичному колі. Наприклад,

комплементарним для червоного кольору є зелений (yeşil) (mavi + sarı), а для синього (mavi) – помаранчевий (sarı + kırmızı).

5. Теплі кольори (Sıcak Renkler) – це кольори з теплими відтінками, наприклад: червоний (kırmızı), жовтий (sarı), помаранчевий (turuncu).

6. Холодні кольори (Soğuk Renkler) – це кольори з холодними відтінками, наприклад: синій (mavi), бузковий (mor), зелений (yeşil).

7. Нейтральні кольори (Nötr Renkler) – це кольори, які мають стриманий фон та підкреслюють яскраві кольори, наприклад: чорний (siyah), білий (beyaz) та сірий (gri) кольори. (MEGEP, 2011)

8. Насичені кольори (Doğgun Renkler) – кольори з високої інтенсивністю тону. Наприклад, червоний (kırmızı) більш насичений колір, ніж рожевий (pembe) (MEGEP, 2008, с. 61).

9. Бліді кольори (Soluk Renkler) – це кольори з низькою інтенсивністю тону, пом'якшені білим, освітлені або вицвілі. Бліді кольори містять 60–75% білого, наприклад, колір слонової кістки (fildişi rengi), блідо–блакитний (soluk mavi), блідо–рожевий (soluk pembe), мають м'який ефект сприймання (MEGEP, 2008, s. 61).

Колірні уподобання людей пов'язані з емоційними конотаціями, тому кольори, які використовуються з загальним психологічним значенням досить часто з'являються в літературі, кінематографі та в усіх видах дизайну. (Чомен, 2010). З погляду психолінгвістичного функціонування, всі кольори пов'язані і відображають емоційні реакції людини (MEGEP, 2008). Відповідно до класифікації Мехтапа Дурана Сагоджака (2016), кольори поділяються на певні групи в залежності від їхнього психологічного впливу на людину:

1. Стимулюючі теплі кольори (Uyarıcı sıcak renkler), що сприяють збудженню й діють як подразники:

а) kırmızı (червоний) – вольовий, енергійний;

б) turuncu (помаранчевий) – теплий, затишний;

в) sarı, altın (жовтий, золотавий) – комунікабельний, променистий.

2. Дезінтегруючі холодні кольори (Uzaklık soğuk renkler), що зменшують роздратованість:

а) mor (фіолетовий) – підкреслює рух, глибокий;

б) mavi (синій) – підкреслює дистанцію, спокійний;

в) yeşil (зелений) – підкреслює простір, продуктивність;

3. Кольори глухих тонів (Sessiz renkler), які не викликають роздратування та допомагають зосередитись:

а) gri (сірий) – мрійливий;

б) beyaz (білий) – спокійний;

в) siyah (чорний) – сильний. (Сагоджак, 2016)

У вищезгаданих класифікаціях простежується психологічний вплив кольору на людину, який дає нам змогу визначити й підкреслити його в художніх текстах Сабахаттіна Алі та зрозуміти творчий світ автора.

1.3. Методи зображення кольорів

В турецькій мові назви кольорів утворюються двома способами з погляду форми та значення. Розглянемо перший варіант за класифікацією Саліма Кючюка (2010):

1. Назви кольорів, які використовуються без додавання будь-яких афіксів: ak/beyaz (білий), kara/siyah (чорний), al, kırmızı (червоний), mavi (синій), yeşil (зелений);

2. Назви кольорів, які використовуються з афіксами: -(i)mtırak (sarımtırak - жовтуватий), -(i)msı (sarımsı - жовтуватий).

3. Назви кольорів, що мають значення дієслів від деяких основних назв кольорів, наприклад: allanmak (червоніти), kararmak (темнішати), sararmak (жовтішати), yeşermek (зеленіти). (Кючюк, 2010, с.559)

Для уточнення кольору використовуються різні афікси:

1. -(i)mtırak – афікс, що творить прикметники зі значенням приблизності: sarımtırak (жовтуватий), kırmızımtırak (червонуватий), yeşilimtırak (зеленуватий);
2. -lık – афікс, що творить іменники від прикметників: karanlık (морок), kızılık (заграва), mavilik (синява);
3. -(i)msı – афікс, що надає значення подібності: sarımsı (жовтуватий);
4. -şın – афікс, що надає значення подібності: sarışın (білявий), gökşın, mavişin. (Доган, 2019)

Ще один шлях зображення кольорів у тюркології це часткова редуплікація прикметників-кольорів, яка слугує для посилення, інтенсифікації значення та утворюється шляхом приєднання до початку слова першого звуку або перших двох звуків цього ж слова через один із чотирьох приголосних звуків: m, p, r, s. Наприклад, kırmızı – kırkırmızı – (червоний-пречервоний), sarı – sapsarı – (жовтий-прежовтий), ak – arak – (білий-пребілий), yeşil – yemyeşil – (зелений-презелений) (Сорокін, 2018).

Значна частина лексем на позначення кольорів у турецькій мові є запозиченими словами, фразами або ж утвореними шляхом калькування з іншої мови. (Йилмаз та Каракулак, 2014, стор. 3). Калькування колоронімів почалося з арабських і перських слів та продовжилося разом з запозиченнями французьких слів. Наприклад, такі лексеми, як beyaz, esmer, kırmızı, kimyonı, şarabı, zümrüt, походять з арабської мови. Лексеми lacivert, siyah, erguvanı, nohudı перейшли до турецької мови з перської мови. Лексеми, як bej, bordo, fıme, gri, krem, safir перейшли з французької мови.

Аналізуючи дослідження науковців щодо кольорів, зокрема таких як Караагач (2013) та Каракулак (2015), ми дійшли висновку, що колороніми класифікуються за структурою:

1. Назви кольорів, що утворені з двох лексем, наприклад; akdeniz mavisi (яскраво-синій), erguvan rengi (пурпуровий);

2. Назви кольорів за формою прикметникових словосполучень: *kar beyaz* (білосніжний), *kuzguni siyah* (вороний), *havai mavi* (ніжно-блакитний);

3. Назви кольорів, утворені за допомогою прикметника світлий (*açık*): *açık kestane* (світло-каштановий), *açık kırmızı* (світло-червоний);

4. Назви кольорів, утворені за допомогою прикметника темний (*koyu*): *koyu lacivert* (темно-синій), *koyu pembe* (темно-рожевий);

5. Назви кольорів, що складаються з іменних словосполучень, з ланцюговою іменною фразою, тобто з фразою, яка включає кілька асоціацій: *hardal rengi* (гірчичний колір), *portakal rengi* (помаранчевий), *çağla yeşili* (вицвівший зелений) (Караагач, 2013).

6. Назви кольору, утворені з одного слова: *limoni* (лимонний), *bordo* (бордовий), *gümüş* (срібний) (Каракулак, 2015).

Особливість того, що в турецькій культурі багато уваги приділяється природі, тваринництву та рослинництву, відіграє важливу роль у функціонуванні колоронімічного пласту лексики, заснованого на конкретизації природи (Аксан, 2011, с. 59). Турецький мовознавець Гьозайдин, який у своїй праці “*Türkçenin Renk Zenginliği*” (2003), пише: “Утворення кольороназв у турецькій мові відбулося шляхом спостереження та ототожнення рослин, тварин та природи” (Гьозайдин, 2003). Має аналогічну думку педагог та турецький мовознавець Доган: “З погляду найменування кольорів, турецька є дуже багатою та різноманітною мовою. Формуючи нові назви кольорів за допомогою аналогії та порівняння, тюрки звертались до природи”. (Аксан, 1995, с. 453).

У процесі конкретизації простежується те, що до назв кольорів додаються слова з лексико-тематичних груп тварин, рослин, речовин та елементів навколишнього світу, які часто використовуються у повсякденному житті (Байрактар, 2013):

1. Лексеми на позначення їжі: patlıcan (баклажан) - patlıcanı (баклажановий); findık (горіх) - findıki (горіховий); zeytin (оливка) - zeytuni (оливковий колір);

2. Лексеми на позначення рослин: bergamot (бергамот) - bergamodi (жовтувато–рожевий); çivit otu (вайда фарбувальна) - çividi (індиго); leylak (бузок) - leylaki (попелясто–рожевий);

3. Лексеми на позначення тварин: sincabi (сіро–коричневий колір); angut (огар) angudi, kuzgun (крук) kuzguni - (чорний);

4. Лексеми на позначення речовин: demir (залізо) - demiri (сірий); kurşun (свинець) - kurşuni (попелястий); zümrüt (смарагд) - zümrüdi (смарагдовий колір);

5. Лексеми на позначення напоїв: kahve (кава) - kahverengi (коричневий), süt (молоко) - süt beyaz (молочний), süt mavisi (молочно–блакитний), şarap (вино) - şarap rengi (винний колір);

6. Лексеми на позначення органів: kan (кров) - kan kırmızı (криваво–червоний); kemik (кістка) - kemik rengi (білий); safra (жовчний міхур) - safra yeşili (жовчно–зелений) (Каракулак, 2015).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Феномен кольору вбирає в себе асоціації певних психологічних характеристик, інтуїтивні чи свідомі індивідуальні уподобання, відмінності у сприйнятті кольорів, залежно від особливостей емоційних станів чи ситуацій, що відображаються в літературі через соціально–історичну, інтелектуальну інформацію конкретного національного характеру.

В тюркології колороніми утворюються за структурою, наприклад: без додавання будь-яких афіксів (ak/beyaz, kara/siyah); з афіксами -(i)mtırak (sarımtırak), -msı (sarımsı); з формою дієслова від деяких основних назв кольорів (allanmak, kararmak); з формою іменникових словосполучень

(hardal rengi, portakal rengi); за допомогою прикметника світлий (açık) чи темний (koyu).

Так само ми виділили основні підходи у теоретичних аспектах лінгвістики кольору: 1) функціональний підхід, що визначає колороніми за їх функціями та реалізацією у мовленні; 2) семіотичний підхід, який передбачає вивчення знакових якостей кольорів з урахуванням таких аспектів, як семантичний, прагматичний, синтаксичний; 3) історичний підхід, що вивчає історію та відтворення походження колоронімів за формуванням та складом; 4) лексико–семантичний підхід, який розглядає процеси розвитку семантичної структури окремих кольорів, символічні значення та становлення лексико–семантичних груп колоронімів; 5) граматичний підхід, який передбачає дослідження морфологічних і синтаксичних особливостей позначення кольору; 6) порівняльний підхід, який дозволяє отримати інформацію про подібність або відмінність, про особливості колоронімів та інтерпретацію світу в художніх творах; 7) психолінгвістичний підхід, який розглядає колір, як психологічний феномен та відображає використання кольору в свідомості носія певної культури.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОЛОРОНІМІВ У ЛІТЕРАТУРІ

2.1. Функції кольороназв у художньому дискурсі

Література стала активним джерелом розвитку колоронімів, створюючи різні поетичні форми, що вимагали нової хвилі найменувань, насамперед лексику на позначення кольору. У мовознавстві колороніми досліджуються як культурно марковані одиниці, значення яких у певному контексті художнього твору часто обумовлено особистісними культурними асоціаціями митця та його індивідуальним творчим і емоційним досвідом. Використання кольороназв у поезії – один із найважливіших засобів створення образності, яка породжує у свідомості читача різноманітні уявлення про художні реалії, естетично актуалізуючи авторські інтенції.

Художній текст генерує лінгвістичні та культурні явища, які відображаються в індивідуально–авторській картині за допомогою особливих мовних засобів, наприклад семантичного навантаження, полісемантичності, метафоричності, підвищення чи зниження лексичних одиниць на позначення кольору, створення тематичних груп чи використання авторських колоронімів. Тим не менш, письменник не тільки вдається до опису сюжету в своїх творах, а і оцінює та характеризує його з огляду на власні культурні норми та світогляд. Тому, вживання колоронімів серед турецьких письменників є своєрідними засобами вираження поглядів, переконань, морально–етичних, політичних, релігійних чи інших поглядів автора, почуттів та емоційних реакцій. Семантичні зміни провокують додатковий зміст, асоціації, специфіку колірної палітри з лексично–семантичними та стилістичними функціями. Наміри автора художнього тексту позначені предметно–смісловим змістом і експресивно–оцінним забарвленням.

Беручись за аналіз художнього твору, потрібно враховувати те, що його автор лише з одного боку є членом певної лінгвокультурної спільноти. З іншого ж – він завжди є індивідуумом із власним життєвим досвідом, який неодмінно позначився на його специфіці сприйняття навколишнього світу. Дослідники зазначають, що саме в колористиці творів найбільш яскраво й оригінально і виявляється авторське бачення світу (Мазепова, 2014; Братиця, 2021; Ковальська, 2001; Кульбабська, 2006; Ариджан, 2018; Джанкара, 2002; Даг, 2020).

Ми вважаємо, що у дослідженнях колірної лексики в турецькій літературі, треба брати до уваги як експліцитно (способом прямої назви кольору чи ознаки за кольором) й імпліцитно (способом опосередкованої назви, тобто ознакою кольору, що усталена в побуті чи в культурі на асоціативному чи традиційному рівнях) виражені кольороназви, так і способи відтворення кольорів.

Братиця Г. Г. (2021) виділяє основні функції колоронімів у художньому дискурсі: 1) значеннєва – автор обирає певні кольороназви з метою передачі смислу відтворюваного образу, ситуації, події; 2) описова – кольороназви використовуються задля об'ємності та завершеності художнього опису; 3) емоційна – за умови використання у тканині художнього тексту кольороназв можлива цілісна, повна характеристика персонажів, образів, при цьому автор залучає засоби відтворення почуттів, емоційно–психологічних і душевних станів головних героїв і разом з тим впливає на емоційний стан читача. Також за нашими спостереженнями, у літературній візуалізації колороніми виконують інформативну функцію – при описі пейзажу, характеру персонажа, знакової події, наприклад, за допомогою синього кольору віддзеркалюється колір моря: “*Şu mavi deniz, şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi...*” - *Те синє море, той білий вітрильник, що пливе в тому синьому морі* (Назим Хікмет “*Tüm Şiirleri*”, вірш “*Berkley*”, с. 54); експресивну функцію – набуваючи більш

символічних властивостей позначає почуття та емоції, наприклад, емоція хвилювання супроводжується колоронімом жовтий: “*Yüzü sapsarı ve heyecanlıydı*” - Його обличчя було бліде й схвильоване (İçimizdeki Şeytan с. 232); культурологічну – на рівні символу у значенні метафори, наприклад: “...*üç yeşil kâğıt...*” - три *зелені* аркуші (у значенні гроші) (İçimizdeki Şeytan с. 162); “...*sessiz ve karanlık dünya...*” - *тихий* та темний світ (Kürk mantolu madonna, с. 43); “...*karanlık bir istikbal...*” - *темне* мабутнє (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 122).

2.2. Семантика та символізм лексем на позначення кольору

Олмез (2010, с. 23), писав, що кожна цивілізація надавала кольорам символічні та алегоричні значення відповідно до своїх культурних цінностей. Ці значення свідомо були додані до мови, одягу, прапора та до повсякденного життя, адже у ці значення закладалися дані про всі соціальні та культурні події певного періоду, що передаються з покоління в покоління. Кольори з великим успіхом виконали свою важливу роль додаючи символічні та алегоричні значення.

Колір, як абстрактне поняття, особливо тяжіє до символіки, яка широко представлена в турецькій літературі. Т. Семашко (2008) зазначала, що символіка кольору мотивується в національній мовній картині світу особливостями світосприйняття та комунікативною прагматичністю носіїв мови, спирається на повсякденний досвід людини, на психологічні особливості ментальності народу, асоціативні переконання.

На думку Йилдирима (2006, с. 12), кольоронайменування мають дуже важливі зв'язки з внутрішнім світом людини, адже між психологічним станом духовного світу індивідумів та кольорами завжди був тісний зв'язок. Цей зв'язок згодом сформував певні символічні та семантичні значення. Незважаючи на те, що ці значення мають великий

вплив, до якого звикло все людство й вже стало сприймати як належне, в деяких культурах і традиціях вони сприймаються зовсім по-різному.

За Братицею Г. Г. (2021), семантичні аспекти кольору варто досліджувати у певних контекстах: 1) з точки зору впливу на людину; 2) з погляду сприйняття людиною; 3) з погляду асоціювання; 4) в аспекті самосприймання; 5) в аспекті символізму крізь призму історії й культури народу та як засіб спілкування, що виявляється в колористичності розмовної лексики, фразеологізмів, позиційно стійких словосполучень, сталих епітетів, мовних кліше.

Як ми зазначали раніше, на позначення певних кольорів є декілька лексем. На семантичному рівні ці лексеми в свою чергу мають декілька значень та підсвідомих конотацій. Так, лексема перського походження *siyah* має описову функцію, наприклад: *siyah elbise* (чорна сукня), *siyah boya* (чорна фарба), а турецька лексема *kara* має експресивну функцію та позначає образні вирази: *kara sevda* (чорне (безнадійне) кохання)). Так само лексема *beuyaz* вживається для опису: *beuyaz süt* (біле молоко), *beuyaz elbise* (біла сукня), але лексема *ak* забарвлює текст емоційним значенням (Йилмаз, 2015, с. 27). Загалом розвиток семантики назв кольорів в турецькій мові зумовлений збагаченням їхньої змістової структури переносними та емоційно-експресивними значеннями.

Семантика й символіка кольору мотивується в національній мовній картині світу особливостями світосприйняття, тож проаналізуємо детальніше деякі з основних кольорів, ілюструючи їх прикладами з художнього тексту.

Лексеми на позначення білий “*beuyaz*”, “*ak*” дуже широко використовується у художній літературі, відображаючи таку манеру поведінки як ввічливість, наприклад, вислів “*yoğun açık olsun*” – щасливої дороги, на все добре (Мазлум, 2011). Білий колір вважався у тюрків найважливішим кольором, сприймався як символ бога Ульгена, бога добра,

і означав велич, чистоту, старість, досвід, справедливість, силу. Державні діячі, такі як Алп–Аслан і Мехмед II Фатіх, на війні носили білий одяг (Альбайрак, 2008, с. 6). У фразеологізмах лексема “ак” вживається в позитивному значенні, наприклад: *ak yüze* – з чистою совістю; *alın açık yüzü ak* – чесний; *ak gün ağartır, kara gün karartır* – світлі дні приносять радість, а темні дні – смуток.

Головним значенням лексеми “siyah”, “kara” на позначення чорного кольору в турецькій культурі є символ горя, бідності та смерті. Ці лексеми часто використовується в народній поезії в негативному значенні, наприклад: “...o *karanlık* ve soğuk gece...” - та темна і холодна ніч (Kürk mantolu madonna, с. 10); “Yüzü daha solgun, gözleri daha *siyahtı*” - Її обличчя було блідішим, очі темнішими (Kürk mantolu madonna, с. 56). Також ця лексема використовується у фразеологізмах: *kara sahil* – невіглас; *ağzı kara* – невихована людина; *gönlü kara* – мати кам’яне серце (Йилдиз, 2020, с. 39).

Жовтий колір з лексемою “sarı” – це колір золота, з давніх–давен у турецькій культурі він сприймається як “сонячний колір”, “найсуперечливіший за своєю символікою залежно від контексту і відтінку” (Ерен, 2008). Аналогічна лексема “altın” символізує славу, успіх, багатство та свято і використовується у фразеологізмах, наприклад: *altın yere düşmekle pul olmaz* – ніщо не втрачає свою цінність; *kır atın (kosa öküzün) yanında duran ya huyundan ya suyundan* – скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти; *altın ateşte, insan mihnette belli olur* – цінність людини вимірюється силою витривалості. Жовтий колір використовується в літературі для характеристики кольору обличчя, зірок, квітів та одягу. Це навіює меланхолійне відчуття пори року осені, старості чи хвороби (Райман, 2002, с. 11).

Лексема на позначення червоного кольору “kırmızı”, “kızıl”, “al” з одного боку, символізує радість, красу, любов і повноту життя, а з іншого –

ворожнечу, помсту та війну. Наприклад, червоний колір прапора Туреччини символізує кров, пролиту на полях битви за визволення народу, бунт, революцію, боротьбу (Кафали., 2013, с. 48). Також червоний колір може символізувати поганий фізичний та емоційний стан людини, наприклад: “...gösterişsiz bir şekilde sürekli ağlayan arkadaşımın kıpkırmızı gözlerini hatırlarım...” - Я пам'ятаю дуже червоні очі моєї подруги, яка безперервно плакала (Orhan Pamuk “İstanbul - Hatıralar ve Şehir”, с. 110).

Лексична семантика дає змогу описати семантичну структуру слова на підставі семного складу. За Семашенко (2008), серед усіх підходів до визначення лексичного значення, запропонованих науковцями, найпоширенішим є субстанціональний, за яким значення можна розчленувати на складники й описати як сукупність ознак. Тож, слово має два значення: як одиниця лексематичного порядку – слово у сукупності всіх його значень та форм – і як одиниця лексико-семантичного порядку – семема, або лексико-семантичний варіант слова, який за змістом дорівнює окремому значенню слова. Центром всієї семантичної структури слова є головне значення, найменш залежне від оточення і контексту.

Матковська (2011), зазначає, що прикметники належить до конкретної лексики, а кольорову ознаку передають якісні прикметники, утворюючи кількісно розвинену лексико-семантичну групу. Значення кольору – є “ядром”, у якому закріплюється головний поняттєвий предметний зміст, тобто лексична семантика утворює саме те уявлення про колоронім, яке вже існує у свідомості кожного носія мови. Таким чином, прикметники на позначення кольору становлять розгалужене лексико-семантичне поле з “ядром”, в основі якого є основна кольороназва, та широко розгалужена периферія - відтінки кольорів.

У нашому дослідженні лексико-семантичного функціонування колоронімів, за основу ми взяли семантичні класифікації Семашко Т. Ф. (2008) та Критенко А. П. (1963).

За класифікацією Семашко Т. Ф. (2008) колоративи поділяються на ядерні (основні) та периферійні, на абстрактні і конкретні. Основні кольоропозначення становлять сім синтаксично незалежних назв, які позначають колір без відтінків: білий, чорний, червоний, жовтий, синій, зелений та коричневий. Більшість колоронімічних лексем, що належать до “ядра” семантичного поля мають переносне значення. Крім того, лексемам цієї групи притаманні значення, засновані на певних асоціаціях, наприклад: *kuzgun* (крук) - *kuzguni siyah* (чорний колір), *kahve* (кава) - *kahverengi* (коричневий). Інші колоративи належать до периферійних, що мають семи з відтінком основного тону чи виражають додаткові значення: *kan* (кров) - *kan kırmızı* (червоний, колір крові), *koyu kahverengi* (темно-коричневий). Найвіддаленішу периферію становлять слова з мінімальною активністю і частотністю вживання (*petrol mavisi* (синій, синюватий колір нафти), *sincap rengi* – сіро-коричневий колір, *havai mavi* – ніжно-блакитний колір).

Аналогічним чином, за основу лексико-семантичної групи, ми обрали класифікацією Критенко А. П. (1963), за якою кольороназви прийнято поділяти на основні і другорядні. Основні назви становлять “ядро” всієї лексико-семантичної групи кольороназв, тобто сім семантично незалежних назв, які позначають колір без відтінків: білий, чорний, коричневий, червоний, жовтий, синій та зелений. Інші назви – це відтінки основного тону, що семантично об’єднуються навколо основних. За відношенням назви кольору до поняття про нього прийнято Критенко А. П. виділяє два типи назв кольорів: 1) назви, що позначають конкретну колірну ознаку предмета чи явища об’єктивної дійсності, наприклад: *lacivert* (темно-синій), *turuncu* (помаранчевий), *altın* (золотий); лексеми з колірною семантикою різних граматичних категорій: *kağa* (темний, чорний), *karanlık* (морок); назви, що вказують на ступінь вияву колірної ознаки: *kir kırmızı* (кривавий, найчервоніший), *bembeyaz* (білосніжний); 2)

назви, що характеризують забарвлення предмета, не вказуючи на конкретний характер кольору: а) назви, які визначають ступінь насиченості, інтенсивності кольорів, не називаючи конкретної колірної якості: *açık* (світлий), *koю* (темний); б) назви, що вказують на спосіб поєднання лексем тварин, рослин, навколишнього середовища: *findık rengi* (горіховий колір), *limonі* (лимонний); в) назви для неозначеного кольору, які вказують на загальне забарвлення реалій, не визначаючи його конкретного характеру: *rengarenk* (райдужний), *parlak* (яскравий); г) назви, що виражають відтінки певного забарвлення предметів і явищ природи: *okyanus rengi* (колір океану), *çöl rengi* (колір пустині). До лексико-семантичної групи назв кольорів належать і загальні назви цієї категорії слів, які позначають сукупну колірну ознаку: *renk* (колір), *boya* (фарба).

Отже, зазначимо, що семантика та символіка кольорів безпосередньо впливає на читача, особливо коли має явні асоціації, прямі та непрямі значення, адже колороніми мають “ядро”, у якому закріплюється головний поняттєвий предметний зміст.

2.3. Стилiстичний аспект кольороназв

На думку лiнгвiстiв, однiєю з важливих проблем є властивостi стилiстичної функцiї кольорiв з урахуванням контексту художньої лiтератури. Лексико-тематична парадигма колоронiмiв доволi рiзноманiтна. Лексеми на позначення кольору та образно-стилiстичнi одиницi, що позначають асоцiативну колiрну ознаку входять до цiєї парадигми. Стилiстику та стилiстичнi функцiї в турецькiй лiтературi дослiджували Аджар К., 2000; Хусейнова М., 2011; Ариджан О., 2018; Даг Н. 2020 та iн. Щодо стилiстичних функцiй колоронiмiв вкрай недостатньо джерельної бази в турецькому мовознавствi.

Ариджан (2018), досліджуючи лексико-стилістичні особливості, зазначає, що елементи, які становлять індивідуальний стиль, визначаються функціонально-стильовими аспектами письменника. Безсумнівно, саме слова роблять літературний твір значущим та цілісним. Твір ніби оживає словами, стає більш яскравим зі своїм смисловим полем. Слова є скарбами мови, а кожна мова має своє багатство. Слова є метою та інструментом письменника. Певним чином стилістика як наука, розкриває зв'язки між словами, які складають світ автора. Тим не менш, стилістика як розділ мовознавства й літературознавства, має більш ніж один аспект, що розкриває значення та, що найважливіше, роль слів з точки зору стилю, організації та функціональності.

Функціональна стилістика підпорядковує собі стилістику мови художньої літератури – галузь, що розглядає використання мовних одиниць у тексті художнього твору, де вони набувають певного естетичного значення (Коломієць, 2019). Дослідивши наукову роботу, ми можемо виділити основні завдання лінгвостилістичного аналізу художнього твору з використанням колоронімів: проблеми добору мовних засобів на позначення колірної лексики та їх трансформації в контексті творів Сабахаттіна Алі; характеристики кольорів згідно з емоційними елементами, опису сюжету, ідейного задуму автора; виявлення естетичної функції мовного матеріалу в конкретній художній системі, у зв'язках з іншими елементами цієї системи.

Коломієць (2019) зазначає, що стилістичні особливості колоронімів можуть бути реалізовані за допомогою стилістичних засобів та стилістичної парадигми. Вона пояснює, що стилістичними засобами є елементи мови, здатні виражати стилістичну інформацію: експресивно-оцінну, експресивно-емоційну, функціонально-стильову. В свою чергу, стилістична парадигма – це клас мовних одиниць, що протиставляються за семантико–стилістичним відношенням, але за певною

ознакою об'єднуються. Наприклад, редуплікація прикметників та афікс, що творить прикметники зі значенням приблизності (*(i)mtirak*) використовуються за ознаками “більша – мешна конотація”, однак об'єднуються за спільним стилістичним значенням ступеню порівняння прикметників. (Коломієць, 2019).

Метод семантико–стилістичного аналізу та стилістичний аналіз тексту дає змогу виявляти специфіку колірної палітри в турецькій літературі. Перший метод розкриває смислову і стилістичну своєрідність колоронімів та закономірності їх використання, сприяє розумінню досліджуваної системи колоронімічних одиниць з точки зору їх значення та особливостей уживання в стильових різновидах з різними функціями. Стилiстичний аналіз тексту – це з'ясування особливостей мовного стилю (підстилю), його стилетвірних ознак, а саме: сукупності таких фонетичних, лексичних, фразеологічних, граматичних одиниць, що формують цей стиль, увиразнюють мовлення (Коломієць, 2019). Індивідуальний стиль письменника з використанням кольорів залежить від мовної структури, від жанру художньої літератури, цілей висловлювання.

Для аналізу стилістичного функціонування колоронімів за основу ми взяли такі стилістичні прийоми із класифікації навчально–методичного посібника для студентів–філологів закладів вищої освіти “Стилiстика української мови” (2019):

– Прийом стилістичної детермінації, суть якого полягає у виділенні на фоні стилістично нейтральних одиниць позитивної чи негативної характеристики, що надає відповідної конотації усьому тексту;

– Інтердепенденція – вияв в тексті двох чи багатьох маркованих одиниць, але одного стилістичного плану, що й надає тексту однотипної конотації;

– Актуалізація – прийом порушення звичних семантико-синтаксичних зв'язків слова з іншими словами в результаті чого виникає нове змістове виділення слова і несподівані асоціації.

Лексичний пласт кольорів може виступати засобами словесної образності, тобто епітетами, порівняннями, метафорами. Варто зауважити, що прикметник є найліпшою частиною мови, яка охарактеризовує властивості предмета чи явища, в художніх текстах відображення колірних категорій твориться за допомогою прикметників кольору. Найтипівішим граматичним виразником кольоролексики в тексті є прикметник, а стилістичним – епітет. На основі класифікації Мацько Л. І. (2003), ми класифікували їх на: 1) епітети, які виражені дієприкметниками, наприклад з афіксами -ан та міз (Салман, 2003); 2) епітети з підсиленням значенням; 3) епітетні предикативні конструкції; 4) епітети–неологізми, що ставали формою для виникнення асоціативних зв'язків, на яких формується індивідуально–авторська образність.

До того ж, колороніми також мають свої власні стилістичні особливості в порівняльних конструкціях. Порівняння – троп, в якому мовне зображення одного предмета (або особи, явища, дії) подається у зіставленні з іншим на основі спільної ознаки чи подібності (аналогій) між ними (Коломієць, 2019).

Метафора (власне метафора) – художній засіб, який полягає в переносному вживанні слів за образною схожістю (подібністю) чи контрастністю на основі колористичної ознаки, форми, способу дії тощо. У широкому розумінні метафорою називають будь–яке вживання слів у переносному значенні (Коломієць, 2019).

Художні тексти – основна сфера вживання стилістичних фігур, де вони слугують не тільки для логічного виділення і впорядкування, а й для увиразнення та підсилення змісту висловлювання, емоційної

вмотивованості та естетичного впливу на мовця. До стилістичних фігур колоронімів, які ми будемо розглядати у творах належать:

– Анафора – повторення одного і того самого слова або словосполучення на початку співвідносних між собою відрізків мовлення (рядка, строфи, абзаца). Мета анафоричного повтору – зосередити увагу на повторюваному елементі мови, актуалізувати його смислове, стилістичне наповнення;

– Епіфора – стилістична фігура, протилежна анафорі, тобто повторення кінцевих елементів співвідносних відрізків мовлення (Коломієць, 2019).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, колороніми в художньому дискурсі виконують такі функції: 1) значеннєва – автор обирає певні кольороназви з метою передачі смислу відтворюваного образу, ситуації, події; 2) описова – кольороназви використовуються задля об’ємності та завершеності художнього опису; 3) емоційна або ж експресивна функції – за умови використання у тканині художнього тексту кольороназв можлива цілісна, повна характеристика персонажів, образів, при цьому автор залучає засоби відтворення почуттів, емоційно-психологічних і душевних станів головних героїв і разом з тим впливає на емоційний стан читача, наприклад, емоція хвилювання супроводжується колоронімом жовтий: “*Yüzü sapsarı ve heyecanlıydı*” - Його обличчя було бліде й схвильоване (İçimizdeki Şeytan с. 232); 4) інформативна функція – при описі пейзажу, характеру персонажа, знакової події, наприклад, за допомогою синього кольору віддзеркалюється колір моря: “*Şu mavi deniz, şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi...*” - *Те синє море*, той білий вітрильник, що пливе в тому синьому морі (Назим Хікмет “Tüm Şiirleri, вірш “Berkley”, с. 54); 5) експресивна функція – набуваючи більш символічних властивостей позначає почуття та емоції, наприклад,

емоція хвилювання супроводжується колоронімом жовтий: “*Yüzü sapsarı ve heyecanlıydı*” - Його обличчя було бліде й схвильоване (İçimizdeki Şeytan с. 232); 6) культурологічна – на рівні символу у значенні метафори, наприклад: “...*üç yeşil kâğıt*...” - три *зелені* аркуші (у значенні гроші) (İçimizdeki Şeytan с. 162); “...*sessiz ve karanlık dünya*...” - *тихий* та темний світ (Kürk mantolu madonna, с. 43); “...*karanlık bir istikbal*...” - *темне* мабутнє (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 122).

Семантика та символіка кольорів безпосередньо впливає на читача, особливо коли має явні асоціації, прямі та непрямі значення, адже колороніми мають “ядро”, у якому закріплюється головний поняттєвий предметний зміст. Стилїстичний аспект колоронімів може бути реалізований за допомогою стилїстичних засобів та стилїстичної парадигми.

Для аналізу стилїстичного функціонування колоронімів ми взяли такі стилїстичні прийоми, які будемо використовувати в Розділі III: 1) прийом стилїстичної детермінації (виділення на фоні стилїстично нейтральних одиниць виразного стилїстично маркованого елемента); 2) інтердепенденції (використання в тексті двох чи багатьох маркованих одиниць, але одного стилїстичного плану, що й надає тексту однотипної конотації); 3) актуалізації (прийом порушення звичних семантико-синтаксичних зв’язків слова з іншими словами в результаті чого виникає нове змістове виділення слова і несподівані асоціації).

РОЗДІЛ 3
 ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ
 САБАХАТТІНА АЛІ

3.1. Частота використання колоронімічної лексики

Кольори, які використані у досліджених нами творах Сабахаттіна Алі, та частота їхнього використання наведені в таблицях нижче з детальною характеристикою.

Розглянувши Таблицю 1, можна побачити, що у збірці “Bütün Öyküleri” Сабахаттіна Алі переважно використовується білий колір (82). Друге місце серед найпоширеніших кольорів займає чорний (74), а потім червоний колір (44). На четвертому місці знаходиться жовтий колір (43 одиниці), далі йдуть синій (17) та зелений (14) кольори. Частота використання білого, чорного та червоного кольоропозначень відповідає 73% всіх кольорів в творах зазначеної вище книги.

Таблиця 1. Bütün Öyküleri

Колір	Частотність	Відсоток
beyaz	82	30
siyah	74	27
kırmızı	44	16
sarı	43	16
mavi	17	6
yeşil	14	5
Загалом	274	100%

Білий колір. Вживання білого кольору (82 одиниці) позначається лексемами “beyaz” (75), “bembeyaz” (3), “beyazlaşan” (2), “beyazımtırak” (1), “beyazlatmak” (1) та “ak” (3). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з синонімом “açık” (світлий) (17) та аналогічним виразом “donuk rengi” (тьмянний колір) (1). Коли ми говоримо про використання білого кольору, чітко простежується основні риси прикметника (90), іменника (8) та дієслова (4) як частини мови.

Чорний колір. Чорний – це другий найпоширеніший (74) колір в оповіданнях. Він позначається лексемами: “siyah” (68), “simsiyah” (4), “siyahlaşmış” (1), “siyahlığı” (1), а також за іншими варіантами вживання з лексемами “zifiri” (1), “esmer” (1), “esmer renkli” (1), “karanlık” (12), “karkaranlık” (2), “koyu” (11). За частинами мови, чорний колір використовується як прикметник (92), іменник (3), дієслово (3).

Червоний колір. Всього в оповіданнях червоний колір налічено 44 рази, з лексемами “kırmızı” (21), “kırkırmızı” (9), “kırmızılaşmak” (4), “kırmızımtırak” (3), “kırmızılık” (2), “kızıl” (3), “kırkızıl” (1), синонімічною лексемою “al” (1) та виразами “kan rengi” (3), “ovanın kırmızı toprağının rengi” (1). За частинами мови червоний здебільшого вживається як прикметник (41), дієслово (8) та іменник (2).

Жовтий колір. Вживання жовтого кольору (43 одиниці) позначається лексемами “sarı” (28), “sapsarı” (9), “sarışın” (3), “sarılık” (2). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з синонімічною лексемою “altın” (5). За частинами мови жовтий колір використовується як прикметника (35) та дієслово (13).

Синій колір. Синій колір, який використовується в оповіданнях 17 разів, вживається з лексемами “mavi” (13), “açık mavi” (3), “mavımtırak” (3), “masmavi” (1) та синонімічним виразом “su rengi” (1). Прикметник – єдина частина мови на позначення цього кольороніму.

Зелений колір. Загалом зелений колір використовувався 14 разів з лексемами "yeşil" (12), "yemyeşil" (1), "yeşilimtırak" (1), "koyu yeşil" (1). З точки зору частин мови, 13 із цих 14 вживань є прикметниками та лише одне вживання – іменником.

Інші кольори в оповіданнях "Bütün Öyküleri" автора Сабахаттіна Алі: "pembe" (8), "pembelik" (1), "gümüş" (11), "gri" (3), "kahverengi" (7), "lacivert" (6), "lacivertleşen" (1), "mor" (4), "mosmor" (1), "erguvan renkli" (2), "kır" (7), "kumral" (5), "kurşuni" (2), "mercan" (1), "ay ışığının renkleri" (1), "kirli renk" (1), "kurumuş yapraklar rengi" (1), "vişne rengi" (1), "krem rengi" (1).

Розглянувши Таблицю 2, можна побачити, що у прозі "Kuycaklı Yusuf" Сабахаттіна Алі переважно використовується жовтий колір (52). Друге місце серед найпоширеніших кольорів займає білий (44), а потім червоний колір (25). На четвертому місці знаходиться чорний колір з використанням 24 одиниці, далі йдуть зелений (18) та синій (10) кольори. Частота використання жовтого, білого та червоного кольоропозначень відповідає 66 % всіх кольорів в романі зазначеної вище книги.

Таблиця 2. Kuycaklı Yusuf

Колір	Частотність	Відсоток
sarı (жовтий)	52	28
beyaz (білий)	47	25
kırmızı (червоний)	25	13
siyah (чорний)	24	13
yeşil (зелений)	18	10
pembe	13	7

mavi	10	5
Загалом	189	100%

Жовтий колір. Вживання жовтого кольору (52 одиниці) позначається лексемами “sarı” (39), “sapsarı” (11), “sarışın” (2). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з аналогічним виразом “*ayva tüylü yanaklar*”, “*kirli sarıya benzeyen rengi*” або лексемою “*altın*” (8). Коли ми говоримо про використання жовтого кольору як частини мови, чітко простежується основні риси прикметника (38), іменника (9) та дієслова (5).

Білий колір. Білий – це другий найпоширеніший (47) колір у прозі. В більшості випадків наповнення цього кольору припадає на лексему “*beyaz*” та лише 3 випадки використання синонімічної лексеми “*ak*”. Автор використовує цей колір у порівнянні з синонімічним виразом “*soluk bir renk*” (1). За іншими варіантами вживання білий колір поділяється на лексеми “*bembeyaz*” (5), “*beyazımtırak*” (1), “*beyazlaşan*” (1). За частинами мови білий колір використовується як прикметник (46) та іменник один раз з лексемою “*beyazlık*”.

Червоний колір. Всього у прозі червоний колір використано 25 разів, з лексемами “*kırmızı*” (8), “*kırmızılık*” (3), “*kırmızıya*” (1), “*kırkırmızı*” (12), “*kızıl*” (1), “*alev gibi kulaklar*” (1) та “*kızıl Gâvur*” (1). За частинами мови червоний здебільшого вживається як прикметник (11) та іменник (14).

Чорний колір. Чорний колір використовується 24 рази, майже як і червоний колір. Він позначається лексемами: “*siyah*” (22), “*simsiyah*” (2), “*kara*” (3), “*esmer*” (2), “*zifiri*” (3), “*isli*” (3). Коли ми говоримо про використання кольору як частини мови, слід зазначити, що чорний вживається лише як прикметник.

Зелений колір. Загалом зелений колір використовувався 18 разів з лексемами “*yeşil*” (14), “*yeşile bürünme*” (1), “*yeşilimtırak*” (1) і “*hâki*” (2). 3

точки зору частин мови, 17 із цих 18 вживань є прикметниками та лише одне вживання – іменником.

Рожевий колір. Рожевий колір, який використовується в цілому 13 разів, зустрічається в романі як іменник 2 рази і прикметник 11 разів.

Синій колір. Синій колір, який використовується у прозі 10 разів, вживається з лексемами "mavi" (10) та "çivitli" (3). Прикметник – єдина частина мови на позначення цього кольороніму.

Інші кольори у прозі “Kuucaklı Yusuf” автора Сабахаттіна Алі: “gümüş” (10), “mor” (7), “kumral” (5), “lacivert” (4), “zeytin renk” (3), “kahverengi” (3), “mora benzeyen renk” (2), “vişne çürüğü” (2), turuncu (1), “krem rengi” (1), “çiğ renk” (1), “kirli bir renk” (1), “erguvan renkli” (1), “kurşuni” (1), “fersiz” (1), “mercan” (1).

Розглянувши Таблицю 3, можна побачити, що в романі “İçimizdeki Şeytan” Сабахаттіна Алі переважно використовується червоний колір (43). Друге місце серед найпоширеніших кольорів займає білий (41), а потім чорний колір (19). На четвертому місці знаходиться жовтий колір з використанням 15 одиниць, далі йдуть зелений (9) та синій (3) кольори. Частота використання білого, червоного та чорного кольоропозначень відповідає 73% всіх кольорів в романі зазначеної вище книги.

Таблиця 3. İçimizdeki Şeytan

Колір	Частотність	Відсоток
beyaz	41	32
kırmızı	33	26
siyah	19	15
sarı	15	12
yeşil	10	8

kahverengi	10	8
Загалом	128	100%

Білий колір. Білий – це найпоширеніший (41) колір у романі, з лексемами “beyaz” (40), “bembeyaz” (1), а також з синонімічною лексемою “ak” (5) та “açık renk” (2). За частинами мови, білий колір використовується як прикметник 48 разів та іменник один раз з лексемою "beyazlık".

Червоний колір. Всього в романі червоний колір використано 33 рази, з лексемами “kırmızı” (18), "kırkırmızı" (11), "kırmızılaşmış" (1) та "kızıl" (3). За частинами мови червоний здебільшого вживається як прикметник 22 рази, а як дієслово – 11 разів.

Чорний колір. Чорний колір використовується 19 разів. Він позначається лексемами: "siyah" (18), "siyahlaşmış" (1), та синонімічними лексемами "kara" (3), "esmer" (4), "zifiri" (1). Коли ми говоримо про використання кольору як частини мови, слід зазначити, що чорний вживається лише як прикметника.

Жовтий колір. Вживання жовтого кольору (15) позначається лексемами “sarı” (9), “sapsarı” (6). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з лексемою “altın” (1) та “bal rengi” (1). Коли ми говоримо про використання жовтого кольору як частини мови, чітко простежується основні риси прикметника (16) та дієслова (1).

Зелений колір. Загалом зелений колір використовувався 10 разів з лексемами "yeşil" (8), "yeşilimtırak" (2). Прикметник – єдина частина мови на позначення цього кольороніму.

Коричневий колір. Коричневий колір, який використовується у романі 10 разів, вживається з лексемами "kahverengi" (10) та "kumral" (7). За частинами мови коричневий колір вживається в романі як прикметник.

Інші кольори у романі “İçimizdeki Şeytan” автора Сабахаттіна Алі: kır (6), “mavi” (3), “gümüş” (3), “soluk renkli” (1), “mat bir renk” (1), “pembe renk” (1), “kiremit rengi” (1), “fersiz” (1), “kirlı ve ürkütücü bir renge” (1), “asıl rengi” (1), “bej rengi” (1), “vişneçürüğü rengi” (2), “ten rengi” (1), “deve tüyü rengi” (1), “irin rengi” (1), “lacivert” (1), “mercan” (1).

Розглянувши Таблицю 4, можна побачити, що у романі “Kürk Mantolu Madonna” Сабахаттіна Алі переважно використовується білий колір (28). Друге місце серед найпоширеніших кольорів займає чорний (24), а потім червоний колір (17). На четвертому місці знаходиться жовтий колір з використанням 8 одиниці, а на п'яте місце належить синьому (4) кольору. Частота використання білого, чорного та червоного кольоропозначень відповідає 86% всіх кольорів у творі зазначеної вище книги.

Таблиця 4. Kürk Mantolu Madonna

Колір	Частотність	Відсоток
beyaz	28	35
siyah	24	30
kırmızı	17	21
sarı	8	10
mavi	4	5
Загалом	81	100%

Білий колір. Вживання білого кольору (28 одиниць) позначається лексемами “beyaz” (28). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з синонімом “açık” (4). Коли ми говоримо про використання

білого кольору як частини мови, чітко простежується основні риси прикметника (32) та іменника (1).

Чорний колір. Чорний колір використовується 24 рази, майже як і білий колір. Він позначається лексемами: "siyah" (24), синонімічними лексемами "koyu" (4), "koyu renkli" (1), "karanlık" (9). Коли ми говоримо про використання кольору як частини мови, слід зазначити, що чорний вживається лише як прикметник.

Червоний колір. Всього в оповіданнях червоний колір використано 17 разів, з лексемами "kırmızı" (9), "kıpkırmızı" (3), "kırmızılık" (2), "kızıl" (3). За частинами мови червоний здебільшого вживається як прикметник 12 разів, як дієслово 3 рази та як іменник – 2 рази.

Жовтий колір. Жовтий колір. Вживання жовтого кольору (8 одиниць) позначається лексемами "sarı" (7), "sapsarı" (1). До того ж автор використовує цей колір у порівнянні з синонімічною лексемою "altın" (2). Прикметник – єдина частина мови на позначення цього кольороніму.

Синій колір. Синій колір, який використовується у романі 4 разів, вживається з лексемами "mavi" (4) та як прикметник.

Інші кольори у романі "Kürk Mantolu Madonna" автора Сабахаттіна Алі: lacivert 3), "kır 3), "kumral 3), "gümüş" (1), "turuncu" (1), "pembe renkli" (1), "pembelik", "krem rengi", "donuk, beyaz rengi", "vişne çürüğü boyalı".

Отже, Сабахаттін Алі перш за все надає перевагу білому кольору (198), далі використовуються чорний (141), жовтий (121), червоний (119), зелений (42), синій (31), коричневий (10). Співвідношення у відсотках наведено у Додатку А.

3.2 Лексико-семантичні особливості функціонування колоративів

Для творів Сабахаттіна Алі притаманна неповторна індивідуальність, своєрідність, яка, за нашими спостереженнями, представлена яскраво вираженою символікою кольору, за допомогою якої автор втілював свої літературні задуми. Художня самобутність письменника окреслюється особливим світобаченням, його індивідуальними відчуттями навколишньої дійсності, прагненням збудувати між собою та читачем емоційний та психологічний зв'язок.

Аналіз лексико-семантичного функціонування колоронімів у творах Сабахаттіна Алі розглянуто з урахуванням двох напрямків розгортання лексико-семантичного простору: семантичного (символіка тексту) та тематичного (лінгвістика тексту). На основі відібраних для комплексного лінгвістичного аналізу 662 турецьких колоронімів, ми виокремили основні кольори з багатою семантикою та їхні похідні відтінки. Основні кольоропозначення ми поділяємо на *лексико-семантичні поля* (білий “beyaz”, чорний “siyah”, коричневий “kahverengi”, червоний “kırmızı”, жовтий “sarı”, зелений “yeşil”, синій “mavi”) та їхні *лексико-семантичні мікрополя*. Розглянемо їх детальніше.

Лексико-семантичне поле “beyaz” (білий).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - beyaz, beyazlık, beyazlaşan, bembeyaz, ak.

Кольоратив білий у творах Сабахаттіна Алі має найширше семантичне поле та закріплює позитивну, негативну та нейтральну семантику.

У позитивній семантиці він виконує описову функцію та ототожнює символ чистоти і свіжості у таких групах:

1) побут: “**Beyaz** badanalı görüşme odasında iki tahta sandalye bulunuyordu” - У побіленій кімнаті для побачень стояли два дерев'яні стільці (İçimizdeki Şeytan с. 698); “Ocağın içi hayret edilecek kadar **beyazdı**.”

- Всередині вогнище було напрочуд біле (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 115);

2) постільна білизна та одяг: “...temiz ve **beyaz** bir örtü...” - чиста та біла хустка (İçimizdeki Şeytan с. 305); “...tozdan **beyazlaşan** iskarpinleri...” - вибілені порошком черевики (Bütün Öyküleri, Bir Siyah Fanila İçin, с. 179);

3) характеристика зовнішності людини: **beyaz** dişler - білі зуби (зутрічається в усіх творах); “Karların yıkadığı yanaklar mat bir **beyazlıkla** parlıyor, nemli saçlar etrafa bir bahar kokusu neşrediyordu” - Вмиті снігом щоки виблискували матовою білизною, а від вологого волосся відчувався аромат весни (Kuycaklı Yusuf, с. 219);

4) опис навколишнього середовища: “**Beyaz**, temiz, günlerce uzanan bu yerlerde...” - У цих білих, чистих місцях, що розтягнулися на дні (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 41).

Під час аналізу колоронімів, ми звернули велику увагу на те, що автор в більшості випадків використовує білий колір у негативній семантиці для опису фізіологічних та емоційних станів, зокрема недуги, хворобливості, у ситуації коли людина знаходиться на межі життя та смерті, наприклад: “...kolları da hareketsiz ve **beyazdı**...” - її руки були нерухомі та білі (İçimizdeki Şeytan с. 165); “Ne **beyaz** yüzü var... Biraz sarımtırak... Acaba uykusuzluktan mı, yoksa hep böyle mi?” - Яке ж у неї бліде обличчя... Та трохи жовтувате... Це від того, що вона погано спала чи може воно завжди таке? (İçimizdeki Şeytan с. 177); “**Beyaz**, dar ve oldukça zayıftı...” - Білі, тоненькі, доволі слабкі (İçimizdeki Şeytan ст. 258); “...onun **beyaz** ve şimdi biraz zayıflamış gibi duran yüzü...” - її біле і вже трохи ослабле обличчя (İçimizdeki Şeytan ст. 310); “...**beyaz** dudaklarında ölümün tayf halinde dolaştığını genç erkek görüyordu...” - на її білих губах юнак побачив смерть, що циркулює у спектральній формі (Bütün Öyküleri, Viyolonsel, с. 71); “Adamcağız, ince ve **beyaz** dudaklarında hazin bir gülümseme ile...” - Чоловік з жалібною посмішкою на тонких та блідих

губах (İçimizdeki Şeytan с. 594). Проаналізувавши приклади, можна побачити, що колоронім “білий” виконує значеннєву та експресивну функції для акцентування блідого кольору обличчя чи інших частин тіла людини щоб підкреслити її хворобливий вигляд та хвилювання.

Також білий колір використовується для опису особливостей зовнішності людей поважного віку, бо саме цей колір може впоратися зі справою донести до читача необхідну асоціацію. До таких сполучень відносимо: “...o zaman genç şairin şakaklarında şimdiki gibi *beyaz* teller yorgunluk çizgileri yoktu...” - і тоді на скронях юного поета не було білих (сивих) волосин та ліній втоми, як зараз (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 26); “*Beyaz* saçlarını ihtimamla taramış olan bu efendi... ve ihtiyarlıktan çiller saran elleriyle...” - цей пан, який ретельно причесав своє сиве волосся... з руками, які від старості вкриті плямами (İçimizdeki Şeytan с. 423); “...*bembeyaz* saçları...” - з сивим волоссям (Kuycaklı Yusuf, с.23); “...seyrek *beyaz* saçları...” - рідке біле (сиве) волосся (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 123); “*Beyaz*, gür kaşları...” - білі, густі брови (Bütün Öyküleri, Bir Firar, с. 144); “Uzun ve *beyaz* bıyıkları...Uzun, *beyaz* sakallı...” - його довгі та білі вуса...довга та біла борода (Kuycaklı Yusuf, с.72). Простежуємо значеннєву та описову функції колоронімів.

Реалізація значень білого кольору Сабахаттіном Алі також розкривається в системі прямих та переносних значень. Зауважимо, що пряме значення семантики білого кольору здебільшого виражається символом стерильності, стосуючись медичних предметів, медичних послуг, облаштування палат у лікарнях чи подібності та має значеннєву та описову функції: “Burası evin diğer taraflarına hiç benzemiyen, adeta bir hastane koğuşu gibi yan yana bir sürü *beyaz* karyolaların dizili durduğu küçük bir odaydı” - Це була маленька кімната, не схожа на жодну іншу частину будинку, з безліччю білих ліжок, вишикуваних у ряд, як у лікарняній палаті (Kürk mantolu madonna, с. 6); “...odanın bir hastane ameliyathanesine

benzeyen *beyaz*...” - кімната білого кольору, схожа на лікарняну операційну (Bütün Öyküleri, Ses, с. 411); “...*beyaz* boyalı demir bir iskemle...” - залізний стілець, пофарбований у білий колір (Bütün Öyküleri, Ses, с. 411); “...*beyaz* patiska örtülü minder...” - подушка, обтягнута білим матеріалом батист (Kuuyucaklı Yusuf, с. 78); “...küçük, *beyaz* karyolasının kenarı...” - краю її маленького білого ліжка (İçimizdeki Şeytan с. 223); “...*beyaz* eldivenli elleri...” - руки в білих рукавичках (İçimizdeki Şeytan с. 421).

Кольороназва білий характеризує пряме значення нейтральної семантики для відображення асоціації слова з кольором, наприклад: “...*beyaz* kar...” - білий сніг (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 212)); “...*beyaz* kar uğınları...” - кучугури снігу (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 222)); “...*beyaz* bir ışık...” - біле світло (Kuuyucaklı Yusuf, с.133); “...*beyaz* duman...” - білий туман (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 115); “...*bembeyaz* bir insan iskeleti...” - білий скелет людини (Bütün Öyküleri, Duvar, с. 286); “...*beyaz* fildişi...” - біла слонова кістка (İçimizdeki Şeytan с. 164).

В деяких випадках доцільність вживання лексем на позначення білого кольору не стільки пов'язано з необхідністю точно передати відтінок, скільки підкреслити контраст із певним кольором. Ми виокремили такі групи:

1) одяг: “...*beyaz* bereli ve tozluklu, yumuşak *lacivert* paltolu bir çocuk...” - дитина у м'якому темно-синьому пальто з білим беретом і гетрами (Bütün Öyküleri, Arabalar Beş Kuruşa, с. 305); “...*beyaz* önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı *siyah* çoraplarıyla...” - селянка у білому фартуху, у чепчику, у чорних заштопанних панчохах (Kürk mantolu madonna, с. 9);

2) опис людини: “*Kırmızı* kadife terliği arasında kalarak görünen ayağı fildişi gibi *beyazdı*” - Її нога, яка виднілася між червоними оксамитовими тапочками, була біла, як слонова кістка. (İçimizdeki Şeytan с. 164); “*Kumral*

saçları *beyaz* alnına dökülen delikanlı...” - Юнак з каштановим волоссям, що спадає на біле чоло (İçimizdeki Şeytan с. 170); “...ince, *beyaz*, çok mütenasip bir boynu, narin bir vücudu, omuzlarına dökülen *koyu kumral* kıvrıkcık saçları vardı” - У неї була тонка, біла, дуже симетрична шия, струнке тіло, темно-каштанове кучеряве волосся, що спадало на плечі (Bütün Öyküleri, Bir Skandal, с. 358); “...*beyaz* dişlerini *mor* kadife yastıklara geçirdi...” - він скреготів білими зубами об пурпурові оксамитові подушки (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 31); “Ау onun yükselip alçalan *beyaz* göğsüne *yeşilimtrak* bir ışık gönderiyordu” - Місяць кидав зеленувате світло на її білі груди, що при диханні піднімалися й опускалися (Bütün Öyküleri, Arap Hayri, с. 260);

3) наповнення навколишнього середовища за допомогою контрасту: “Halkevinin camlarından aksederek *beyaz* mermer binayı *kan rengi* deliklere boğan güneş...” - Західне сонце відбивалося в вікнах Народного дому і обливало своїми криваво-червоними променями біломармурову будівлю (Kürk mantolu madonna, с. 1); “Yavaş yavaş *loş bir karanlığa* dalan odaya alnından *beyazımtrak* bir ışık yayılıyordu” - Біле світло випромінювалося від його чола в кімнату, яка повільно занурювалася в тьмяну темряву (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 36); “Ayağından sızan kanlar apartmanın önündeki *beyaz* parkeleri *kırmızıya* boyamıştı” - Кров, що сочилася з його ніг, пофарбувала білу підлогу перед квартирою в червоний колір (Bütün Öyküleri, Apartman, с. 300);

4) опис природи: “Kağnı tekerleklerinin *siyah* izlerini taşıyan yollar, *beyaz* kar sahralarının ortasında...” - Дороги з чорними слідами від коліс візка серед полів білого снігу (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 212)); “Tepelerinde *beyaz* kar yığınları duran *kırmızı* topraklı dağlar...” - Гори червоної землі з білими заметами на вершинах (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 222)); “Seyrekleşen, kimisi gümüş gibi *beyazlaşan* ve kimisi hâlâ *simsiyah* alçaklarda dolaşan bulutlar birbirlerini

kovalıyordı” - Хмари гналися одна за одною, рідкі, одні білі, як срібло, а інші ще кружляли в темряві (Kuyucaklı Yusuf, с. 85)..

Дуже частим є використання білого кольору для опису пейзажів та природи з використанням значеннєвої та описової функції: “Daha ortalık aydınlanmadan uyandı. Karşı konağın bahçesindeki ağaçların arkasında hafif bir *beyazlık* başlamıştı” - Він прокинувся ще до світанку. За деревами в саду протилежного особняка з'явилася легка білизна (İçimizdeki Şeytan с. 160); “Ova artık ölüydü ve *beyaz*, ince bir sisle örtülmeye başlamıştı” - Долина була вже мертва і почала покриватися тонким білим туманом (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 112); “...büyük görünen gökyüzü, şimdi *beyaz* ve yumuşak bir örtü halinde üzerlerine çökmüştü...” - Небо, що здавалося величезним, тепер опустилося на них білою і м'якою пеленою (Kuyucaklı Yusuf, с. 219). Також, у творі під час характеристики природних явищ білий колір часто ототожнює хмари, наприклад: “...*beyazlaşan* bulutlar...” - білі хмари (Kuyucaklı Yusuf, с. 85); “...kuvvetli bir rüzgarın sürüklediği *beyaz* bulut kümecikleri gibi...” - як брили білих хмар, розвіяні сильним вітром (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 18).

Лексико-семантичне поле “siyah” (чорний).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - *siyah*, *simsiyah*, *kara*, *karanlık* та лексеми з мікрополя лексико-семантичного поля “*siyah*” - *koю*, *esmer*.

Чорний колір в опрацьованих письмових літературних творах переважно закріплює негативну семантику. Ми розподілили колороніми з негативною семантикою, що виконують описову та значеннєву функції, на дві окремі групи:

1) колороніми на позначення одягу, що надають значення жалю, суму, бідності: “...*siyah* elbiseleri ve daima asık suratıyla..” - в чорному одязі і завжди похмурий (İçimizdeki Şeytan с. 500); “...*siyah*, harap olmuş bir

elbise...” - чорне пошарпане плаття (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 79);

2) колороніми на позначення природи, що надають значення туги, меланхолії, важкості: “...o **karanlık** ve soğuk gece...” - та темна і холодна ніч (Kürk mantolu madonna, с. 10); “...yağmurlu ve **karanlık** bir teşrinievvel gününde...” - у дощовий та темний жовтневий день (Kürk mantolu madonna, с. 16); “Dümdüz uzanan ve toprak bir kaptaki cıva kadar ağır, **koyu** ve parlak görünen denizden tuzlu ve keskin bir yosun kokusu yayılıyordu” - Море, що розтягнулося прямо і здавалося важким, темним і блискучим, як ртуть у глиняному горщику, випромінювало солоний і різкий запах морських водоростей (İçimizdeki Şeytan с. 645); “...ormanın **zifiri karanlığı**...” - непроглядна темрява лісу (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 130).

Негативну семантику має й абстрактне та переносне значення лексем на позначення чорного кольору, про які детальніше ми зупинимося в наступному параграфі під час розгляду метафор.

Цілком доцільно очікувати психологічного підґрунтя на семантичному рівні з вживанням чорного кольору у значенні болі та бідності. Неочікувано, проте Сабахаттін Алі символізував чорний колір з удачею та долею, які зовсім непритаманний данному колороніму. Ми виокремили цю особливість у прозі “Kuuyacaklı Yusuf”, адже всі страждання та злидні були прийняті героями наче від “долі”: “Vah benim **kara bahtlı** kızım!” - О, моя нещасна (дослівно з чорною долею) дівчинко! (Kuuyacaklı Yusuf, с. 46).

Традиційним та поширеним трактуванням чорного кольору є його психологічний зв'язок зі смутком, печаллю. Семантика цього кольору в романі “Kürk mantolu madonna” доволі чітко виражає почуття ліричного героя. Коли він відчуває щастя та радість він бачить світ в яскравих кольорах й навіть вносить позитивну семантику до цілком логічного негативного сприйняття подій - “Bu **karanlık** ve sıkıntılı manzara ne kadar

güzeldi!” - Як прекрасний цей темний і неспокійний пейзаж! (Kürk mantolu madonna, с. 29). Коли ліричний герой відчуває смуток та самотність, то світ постає перед ним в темних барвах - “Raif efendinin o **karanlık** ve soğuk gecenin içinde nasıl yürüdüğünü, yüzünün nasıl bir şekil aldığı tasavvur etmek istiyordum” - Мені хотілося уявити, як йшов пан Раїф цієї темної і холодної ночі, як виглядало його обличчя (Kürk mantolu madonna, с. 10).

Лексико-семантичний аналіз колоронімів на позначення чорного кольору, дає нам змогу побачити, що пряме значення семантики кольору чорний виражається в описовій функції, стосуючись предметів, які перебувають в асоціативних зв'язках із позначуваним компонентом та переважно використовуються для вираження людської ознаки у таких групах:

1) колір очей: “...gözleri, donuk ve **karanlık**, şaire dikildiler, dimdik baktılar” - їхні очі, невиразні та темні, були прикуті до поета, дивлячись прямо на нього (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 47); з семантикою глибини та мудрості “...**siyah** ve parlak gözleri” - чорні та яскраві очі (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 21); “...**siyah** ve derin gözleri...” - чорні та глибокі очі (Kürk mantolu madonna, с. 17); “...**siyah** ve dalgın gözleri...” - чорні й задумливі очі (Kürk mantolu madonna, с. 34); колоронім koyu (темний) з мікрополя лексико-семантичного поля “siyah” “...**koyu** gözleri...” - темні очі (використовується в усіх творах); “**Siyah** ve gür kirpikleri hafifçe titremekteydi ve bunların üzerinde minimini birkaç yağmur damlası parlıyordu” - Його густі чорні вії злегка тремтіли, на них сяяло кілька крихітних крапель дощу (Kürk mantolu madonna, с. 30);

2) колір волосся: “...**siyah** saçlı bir genç kız...” - молода дівчина з чорним волоссям (İçimizdeki Şeytan с. 39); “...**siyah**, kıvrıkcık saçlarıyla...” - з чорним кучерявим волоссям (İçimizdeki Şeytan с. 157); “...kalpağının altından çıkan kısa kesilmiş **siyah** saçları...” - коротко підстрижене чорне волосся, що стирчало з-під шапки (Kuyucaklı Yusuf, с. 130); колоронім

koю (темний) з мікрополя лексико-семантичного поля “siyah” “...**Koю** renkli, dalgalı ve kısa saçları...” - Темне, хвилясте і коротке волосся (Kürk mantolu madonna, с. 22);

3) колір шкіри: “...**siyah**, güzel yüzü...” - темне, гарне обличчя (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 111); здебільшого на позначення темного кольору шкіри використовується кольоронім *esmer* (смаглявий) з мікрополя лексико-семантичного поля “siyah” “...**esmer** deri...” - темна шкіра (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 22); “Kadının **esmer** teni...” - темна шкіра жінки (Bütün Öyküleri, Kazlar , с. 131); “**Esmer**, uzun boylu adam...” - темний, високий чоловік (Bütün Öyküleri, Kamyon, с. 233); “...**koю** meşin yüzü...” - темне обличчя (Bütün Öyküleri, Gramofon Avrat, с. 261).

Здійснюючи опис людини письменник використовує лексему “siyah” на позначення негроїдної раси, наприклад: “...içlerinde bir tane de **siyah** varmış...”- був серед них один темношкірий (Bütün Öyküleri, Bir Siyah Fanila İçin, с. 189); з семою порівняння “...zenciler, **siyah** bir üzüm salkımını andırıyordu...” - Негри нагадували гроно чорного винограду (Bütün Öyküleri, Viyolonsel, с. 74).

Ще однією особливістю цього лексико-семантичного поля є те, що ця лексема використовується для позначення національності людини відштовхуючись від кольорів, які переважають у зовнішності. Наприклад , письменник охарактеризовуючи германський народ, вживає колоронім “sarı” на позначення кольору волосся та “mavi” - на позначення кольору очей, а турецький народ – з лексемою “siyah”:

Gözleri o kadar **siyah** ve o kadar manalıydı ki, dayanamadım :

“Siz aslen Alman mısınız?” dedim.

“Evet! Neden sordunuz?”

“Saçlarınız **sarı** ve gözleriniz **mavi** değil!”

Її очі були такі чорні й такі виразні, що я не втримався:

“Хіба ви родом з Німеччини?” - Я запитав.

“Так! А чому ви питаєте?”

“Ваше волосся не світле й очі не блакитні!”

(Kürk mantolu madonna, с. 30)

Можемо зробити висновок, що в цьому випадку кольороназви мають описову та культурологічну функції.

Слід підкреслити використання цього кольору під час опису пейзажів та природи, який письменник ототожнює з вечором, нічними барвами та характеристикою оливкових та інших дерев: “...zeytin ağaçlarının **siyah** yaprakları...” - чорне листя оливкових дерев (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 20); “...**siyah** ve bodur söğütler...” - чорні й короткі верби (Bütün Öyküleri, Arap Naığı, с. 261); кольоронім *koю* (темний) з мікрополя лексико-семантичного поля “siyah” “...**Koю** zeytin yapraklarını bile şeffaf yapan bir aydınlık vardı...” - Було світло, яке робило ясным навіть темне листя оливи (Kuуucaklı Yusuf, с. 120); особливої чарівності надає використання контрасту “...**siyah** zeytin ağaçlarının arasında yükselen **açık** renkli çınar ve kavaklar...” - світлі платани та тополі, що височіють серед чорних оливкових дерев (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 8); “Yamacın üzerine seyrekeçe serpilmiş olan **siyah** çamlar, süratle **aydınlanan** gökyüzüne...” - Рідко розкидані чорні сосни на схилі пагорба височіли у стрімко освітленому небі (Bütün Öyküleri, Ses, с. 400); “...ova tarafında bağlardan ibaret **açık yeşil** bir çember sarıyor, onun etrafında da **siyah** yapraklı zeytinlerin daima kırırdayan halısı göz alabildiğine uzanıyordu” - світло-зелене коло виноградників оточувало рівнину, навколо якої, наскільки вистачало погляду, тягнувся вічно рухливий килим із чорнолистих олив (Kuуucaklı Yusuf, с. 12).

Як і в лексико-семантичному полі “beyaz” доцільність вживання цього кольору не стільки пов’язано з необхідністю точно передати забарвлення, скільки підкреслити контраст, наприклад: “Bu dayanılmaz acı hamlelerinden sonra, sanki zaafını göstermiş olmaktan ve **siyah** gözlerini

nemleyen yaşlardan utanmış gibi, *soluk* ve çok ince dudaklarına bir tebessüm geliyordu” - Після цих нестерпних хворобливих рухів, на його блідих, дуже тонких губах з'явилася усмішка, ніби соромлячись показати свою слабкість і сльози, що зволожили його чорні очі (Kuyucaklı Yusuf, с. 8); “Yüzü daha *solgun*, gözleri daha *siyahı*” - Її обличчя було блідішим, очі темнішими (Kürk mantolu madonna, с. 56); “Bu *soluk* yüz, bu *siyah* kaşlar ve onların altındaki *siyah* gözler...” - Це бліде обличчя, ці чорні брови і чорні очі під ними (Kürk mantolu madonna, с. 17).

Лексико-семантичне поле “*kahverengi*” (коричневий).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - *kahverengi*, *koşu kahverengi* та лексеми з мікрополя лексико-семантичного поля “*kahverengi*” - *açık kumral*.

Це лексико-семантичне поле кольороназви має доволі низьку продуктивність та семантику. Прямі значення ми виділили у невеликі групи, де колір характеризує різні нейтральні семантичні групи об'єктів, з якими вступає в асоціативні зв'язки та виконує описову функцію:

1) зовнішність людини: “Macide güzel, *kahverengi* gözlerini genç adamın üzerinde tuttu” - Меджіде не зводила з юнака своїх прекрасних карих очей (İçimizdeki Şeytan с. 242); “*Açık kahverengi* gözleri ufalmış” - Його світло-карі очі звужилися (İçimizdeki Şeytan с. 623); “Ve menevişlerindeki manayı kimsenin okuyamadığı *kahverengi* gözler yalnız bir kişinin önünde kıvılcımlanacaktır” - І карі очі, в яких ніхто не може прочитати сенс їхнього темпераменту, загоряться лише перед однією людиною (İçimizdeki Şeytan с. 64); “...*koşu kahverengi* bir köseleye benzeyen yüzünün derisi” - шкіра обличчя, схожа на темно-коричневу шкіру (Bütün Öyküleri, Gramofon Avrat, с. 254); “Buğday yüzlü, *açık kumral* saçlı ve *kahverengi* gözlü idi” - У неї було обличчя пшеничного кольору, світло-каштанове волосся та карі очі (Bütün Öyküleri, Köpek, с. 422);

2) предмети: “...tüylü ve **kahverengi** ile gri arası perdeler...” - ворсисті та коричнево-сірі штори (İçimizdeki Şeytan с. 304); “Kitabın koyu vişneçürüğü ile **kahverengi** arasındaki meşin cildi...” - Шкіряна обкладинка книги між темно-вишневим та коричневим кольором (Bütün Öyküleri, Bir Şaka, с. 264); “...**kahverengi** zarflar...” - коричневий конверт;

3) одяг: “...**kahverengi** kazağı...” - її коричневий светр (İçimizdeki Şeytan с. 655); “Kısa ökçeli **kahverengi** iskarpinleri...” - Туфлі коричневого кольору на короткому каблучі (İçimizdeki Şeytan с. 178); Змішування кольору щоб підкреслити контраст одягу “**Yeşil** kareli ve **kiremit renginde** spor bir etek ve **kahverengi** yünden bir kazak giymişti” - На ній була зелена картата і цегляного кольору спортивна спідниця та коричневий вовняний светр (İçimizdeki Şeytan с. 169);

4) природа: “...**kahverengi** mantarlarla koyu yeşil yosunlar bile canlanmıştı” - навіть коричневі гриби і темно-зелені водорості ожили (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 121).

Тільки в одному випадку коричневий колір має негативну семантику у значенні бруду: “**Kahverengi** sulara gömüldü...” - занурений у коричневі (брудні) води (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 122).

Лексико-семантичне поле “kırmızı” (червоний).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - kırmızı, kırkırmızı, kırmızılaşan, kırmızılık, kızıl та лексеми з мікрополя лексико-семантичного поля “kırmızı” - kan rengi, pembe.

Письменник вдається до використання червоного кольору в негативній семантиці для зображення фізичних і психологічних станів ліричних героїв, таких як сором, злість, розпач: “Kendini toplamaya çalışarak ve ani bir hiddetle yüzü **kıpkırmızı** olarak...” - Намагаючись зібратися, його обличчя почервоніло від несподіваної люті (İçimizdeki Şeytan с. 494); “Muazzez bu sözleri hiç beklemiyormuş gibi **kıpkırmızı** olarak ayağa kalktı” - Муаззез підвелася, почервонівши, ніби не очікувала цих слів

(Kuyucaklı Yusuf, s. 60); “...adam hırsından *kıpkırmızı* kesilerek bağırdı” - чоловік закричав, почервонівши від люті (Bütün Öyküleri, Apartman, s. 302); “...mahrem bir halde yakalanmış bir kadın gibi şaşırıyor, *kıpkırmızı* oluyor ve kaçıyordum” - я здригнулася, почервонів і втік, як жінка, спіймана у відвертому стані (Kürk mantolu madonna, s. 15); “Genç kızın geceyi uykusuz geçirdiği muhakkaktı. Gözleri şiş ve *kırmızı*, yüzü sapsarı ve düşküdü” - Було видно, що молода дівчина провела ніч без сну. Її очі були запухлі й червоні, обличчя жовте й нещасне (İçimizdeki Şeytan s. 164).

Також червоний колір використовується для опису особливостей зовнішності людей, наприклад: “*kırmızılaşan* titrek dudaklarını kadının gerdanına uyarıştırdı” - Він притиснув свої тремтячі червоні губи до її шиї (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), s. 217)); “...*kırmızı başı*...” - руда голова (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, s. 301); “Bu *kızıl* saçlı, yeşil gözlü, güzel ve biraz da delişmen” - Цей рудоволосий, зеленоокий, красивий і трохи божевільний (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), s. 199)).

Пряме значення семантики червоного кольору виражається опосередковано, стосуючись предметів, які перебувають в асоціативних зв'язках із позначуваним компонентом та виконують описову функцію у таких групах:

1) одяг: “...*kırmızı* kadife takımlar...” - костюми з червоного оксамиту (Kürk mantolu madonna, s. 8); “*Kırmızı* kadife terliği...” - Тапочки з червоного оксамиту (İçimizdeki Şeytan s. 164); з підсиленням кольору за допомогою контрасту “Sırtında *mor* atlastan ve güneşin altında pırıltısı gözleri alan bir elbise...iki örgü arkaya bırakılan saçlarının ucunda geniş, *kırmızı* kurdelalar vardı” - На ній була фіолетова атласна сукня, від якої блищали її очі на сонці... її волосся, заплетене в дві коси, було прикрашене широкими червоними стрічками на кінчиках (Kuyucaklı Yusuf, s. 35);

2) природа, зокрема для опису сонця та його динамічного впливу на пейзаж: “Beyaz mermer binaу *kan rengi* deliklere boğan güneş...” - Західне сонце обливало своїми криваво-червоними променями біломармурову будівлю (Kürk mantolu madonna, с. 1); “...güneş ağaçların tepelerini *kıpkırmızı* aydınlattıktan sonra yolun bir kenarına vuruyor...” - сонце падає на узбіччя дороги, висвітливши верхівки дерев багряним кольором (Kuyucaklı Yusuf, с. 131); “Yarı yerine kadar batan güneşin sararmış çayırlara, küçük bulut kümelerine, bir yılan dili gibi kıvrarak uzattığı son *kırmızı* ışıkları uzun uzun seyrettim” - Я довго спостерігав за останніми червоними променями сонця, що сідало на півдорозі пожовклих лу́гів, за маленькими хмаринками, що звивались мов зміїний язик (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 77); “Genç kadının soluk yüzünde, batan güneşte görülen bir *kırmızılık* belirdi” - Почервоніння від променів заходу сонця з'явилося на блідому обличчі молодої жінки (Bütün Öyküleri, Viyolonsel, с. 77); 3) світло: “Şehrin bol ışıklarının *kızıl* aksini tepemizdeki alçak bulutlarda seyretmek mümkündür” - У низьких хмарах над нами можна було спостерігати червоне відблиск рясних вогнів міста (Kürk mantolu madonna, с. 20).

Сабахаттін Алі досить часто використовує лексему *kan rengi* з мікрополя лексико-семантичного поля “*kırmızı*”, щоб підкреслити символізм та трагізм подій: “...*kan rengi* sular bulunan birçok şişeler...” - багато пляшок з водою кольору крові (Bütün Öyküleri, Apartman, с. 298); “Konya Ovası'nda *kan rengi*... Siz buna, ovanın *kırmızı* toprağının rengidir diyebilirsiniz” - Колір крові на рівнині Конья. Ви скажете, що це колір червоної землі рівнини (Bütün Öyküleri, Kanal, с. 146).

На противагу насиченому кривавому кольору у творах Сабахаттіна Алі також функціонує кольоратив *rebme* (рожевий) з мікрополя лексико-семантичного поля “*kırmızı*”. Семантика цього кольору полягає у легкості, романтичності, асоціюється з приємними враженнями та мріями:

“...dağların tepeleri hafif *pembe* bir ışığa gömülüyordu” - вершини гір купалися в слабкому рожевому світлі (Bütün Öyküleri, Mehtaplı Bir Gece, с. 462); “... *pembe* ve tatlı bir deri...” - рожева та “солодка” шкіра (Bütün Öyküleri, Mehtaplı Bir Gece, с. 462); “...hayatı biraz *pembe* görmeye başladığımı fark ettim” - Я зрозумів, що почав бачити життя трохи рожевим (райдужним) (Kürk mantolu madonna, с. 20).

Лексико-семантичне поле “*sarı*” (жовтий).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - *sarı*, *sapsarı*, *koyu sarı* , *sarışın* , *sarıya benzeyen rengi* та лексеми з мікрополя лексико-семантичного поля “*sarı*” - *kurumuş yapraklar rengi* .

При аналізі колоронімів цього поля, ми звернули велику увагу на те, що колоронім має значеннєву, описову й експресивну функції та автор надає жовтому кольору переважно негативну семантику. Відповідно до цих ознак, ми створили дві групи:

1) характеристика фізіологічних та емоційних станів, зокрема хвилювання, тривоги, хворобливості: “...*sapsarı* kesiliyordu...” - він дуже зблід (Kuyucaklı Yusuf, с. 16); “Yüzü *sapsarı* ve heyecanlıydı” - Його обличчя було бліде й схвильоване (İçimizdeki Şeytan с. 232); “...pek bitkin, pek *sarı* idi...” - він був дуже втомлений, дуже блідим (Kuyucaklı Yusuf, с. 45); “...yüzü *sarı* ve adamakıllı zayıflamış görünüyordu” - його обличчя було блідим, і він виглядав зовсім виснаженим (Kuyucaklı Yusuf, с. 146); “İnce ve yaşına nazaran uzun boylu olan bu kızın *sapsarı* , insana korku verecek kadar sarı bir yüzü vardı” - Худа і висока для свого віку дівчина мала блідо-жовте обличчя, яке лякало людей (Kuyucaklı Yusuf, с. 41); “Kadın birdenbire *sapsarı* olarak yerinden fırladı” - Жінка раптом вискочила, блідо-жовта (Kuyucaklı Yusuf, с. 48); “Salâhattin Bey kâğıda bir göz atınca *sapsarı* oldu” - Пан Салахаттін зблід поглянувши на папір (Kuyucaklı Yusuf, с. 55);

2) опис забрудненого навколишнього середовища: “...kanalın *sarı* sularına dikilir...” - поринають у жовті води каналу (Bütün Öyküleri,

Mehtaplı Bir Gece, с. 147); “Bir gün Zağar Mehmet, tarlasını kanaldan sularken, arkin yavaş yavaş boşaldığını, meydana *sarı* bir çamur tabakası çıktığını gördü” - Одного разу, коли Загар Мехмет поливав своє поле з каналу, він побачив, що дуга повільно стає порожньою та з'являється шар жовтого бруду (Bütün Öyküleri, Kanal, с. 150); “Şehirden ve gelip geçen vasıtalarдан dökülen *sarı*, fersiz ışıklar...suları kirli ve ürkütücü bir renge boyuordu” - Жовті й тьмяні вогні, що падали з міста та проїжджаючих машин, фарбували воду в брудний і моторошний колір (İçimizdeki Şeytan с. 94); “Her taraf, hatta duvarlar bile *sapsarıydı*. Soldaki iki musluk, üzerlerinde de birer kirli ayna ...vardı” - Все було жовте, навіть стіни. Зліва було два крани, на кожному було брудне дзеркало (İçimizdeki Şeytan с. 211).

Проаналізувавши твори, ми прийшли до висновку, що жовтий колір в першій групі характеристики фізіологічних та емоційних станів (хвилювання, тривога, хворобливість) багато разів вживається саме у прозі “Kuycaklı Yusuf”. Письменник майстерно передав психологічний стан ліричного героя й інших робітників саме за допомогою жовтого кольору, символізуючи беспорядність, бідність та самотність, незважаючи на те, що для цих слів більш характерне вживання чорного кольору. Для зображення цих особливостей, Сабахаттін Алі використовував лексеми “*sarı benizli*”, наприклад: “Sabah karanlığında, soğuktan büzülmüş, kollarında ufak bir ekmek sepeti ve sırtlarında çocukları ile, gülünç bir ücret mukabilinde çalışmak için kasabanın sokaklarından zeytinliklere akın eden bu *sarı benizliler* kfilesi, onun merakını çekiyordu” - У ранкових сутінках, зморщена від холоду, з кошиком хліба в руках і з дітьми за спиною, ця група жовтолицих людей, яка йшла з міських вулиць у оливкові гаї на роботу за мізерні копійки, привернула його увагу (Kuycaklı Yusuf, с. 32).

Також, колоратив жовтий в опрацьованих творах має семантичне поле, більшою мірою реалізоване письменником передусім у системі прямих значень, що виражаються опосередковано, стосуючись об'єктів, які

перебувають в асоціативних зв'язках із позначуваним компонентом: “...*sarı* ışık...” - жовте світло (İçimizdeki Şeytan с. 132); “...sönük ve *sarı* bir ışık...” - блідо-жовте світло (Kürk mantolu madonna, с. 45); “...*sarı* liralар...” - жовті ліри (Kuyucaklı Yusuf, с. 77); “...*koyu sarı* mukavvalar...” - темно-жовтий картон (Bütün Öyküleri, Kafakağıdı, с. 240); “...*sarışın* ve hayalci paratyalar...” - біляві та мрійливі ромашки (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 29).

Подібним чином, жовтий колір використовується для опису особливостей людей поважного віку та зовнішності ліричних героїв: “Gözlerim içeri kaçmış, derim *sarı* ve kirli bir renk almış, sakallarım uzamıştı” - Мої очі запали, шкіра пожовкла і стала брудною, відросла борода (Bütün Öyküleri, Bir Skandal, с. 396); “*Sarı* ve altları kırılmış bıyıkları” - Жовті й підстрижені вуса (Kürk mantolu madonna, с. 3); “...*sarı* çehresi...” - жовте обличчя (Kuyucaklı Yusuf, с. 58); “...*sapsarı* başı...” білокура голова (Kuyucaklı Yusuf, с. 138); “...kirli *sarı* saçları...” - брудне світле волосся (Kuyucaklı Yusuf, с. 172); “...*Sarı* tüylü ve iri kemikli parmakları...” - Жовті волохаті та масивні пальці (Kuyucaklı Yusuf, с. 173); “...*sarı* fakat muntazam dişleri...” - жовті, але рівні зуби (Kuyucaklı Yusuf, с. 173); “...bu çehrenin kirli *sarıya benzeyen rengi* idi...” це був колір обличчя, який виглядав брудно-жовтим (Kuyucaklı Yusuf, с. 199).

Позитивна семантика зустрічається у творах рідше, наприклад для відображення гарної та багряної пори року осені, осінньої листви: “...*kurumuş yapraklar rengi*...” - колір сухого листя (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с.86); “Tam bu sırada, üzerinde oturdukları söğütten *sarı* bir yaprak koptu” - У цей момент з верби, де вони сиділи, зірвався жовтий лист (Bütün Öyküleri, Kırlangıçlar, с.55); “Fakat her ikisi de *sarı* yaprağı gördüler” - Але вони обоє побачили жовтий лист (Bütün Öyküleri, Kırlangıçlar, с.56); “...*sarı* yapraklarını hafif bir rüzgara kaptıran ince uzun kavaklar...” - довгі тополі, які гублять жовте листя від легкого вітру

(Bütün Öyküleri, Arap Hayri, с.257); “...bozkırın *sarı* otlarında en ufak bir kırırданма bile yoktu” - у жовтій траві степу не було ані найменшого руху (Bütün Öyküleri, Köpek, с.490). Також нам зустрівся один приклад для відображення весни: “Surların üstünde büyüyen ufak ağaçlar, yosunlu taşlardan aşağı sarkan *sarı* çiçekler bir bahar havası içinde...” - Маленькі деревця, що ростуть на стінах, жовті квіти, що звисали з каміння у моху... у весняному повітрі (Bütün Öyküleri, Köpek, с.275).

Оскільки жовтий колір відноситься до групи теплих кольорів, письменник обрав саме цей колоронім для символу емоцій, які виражаються шляхом опису місця та надає йому особливу атмосферу надії, душевного тепла, перемоги світла над темрявою: “Ağaçların arasına gerilmiş tellere asılı duran bir sürü ampul birdenbire *sarı* bir ışıkla canlandı” - Безліч ліхтариків, що висіли на протягнутих між деревами дротах, раптом ожили жовтим світлом (İçimizdeki Şeytan с. 56); “Yalnız ortalık tamamen kararmış ve karşı sıradaki evlerin pencerelerinde *sarı* ışıklar belirmişti” - Тільки було зовсім темно і у вікнах будинків протилежного ряду спалахнули жовті вогники (İçimizdeki Şeytan с. 132).

Лексико-семантичне поле “yeşil” (зелений).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - yeşil, yeşillik, koyu yeşil, yeşilimtırak, açık yeşil.

Всесвіт, довкілля, природа, відчуття єдності та гармонії, позитивні вібрації спокою душі. Саме такі відчуття на думку автора може віддзеркалити зелений колір. Опис пейзажу допомагає читачу краще пізнати місце подій, уявити найдрібніші деталі та повністю пірнути у цей краєвид. Зелений колір в опрацьованих творах випромінює позитивну семантику та використовується для опису природи, весни, весняного настрою, свіжості: “Can sıkı ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan *yeşillikler* hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti” - Після стомлюючої і невідповідної зими тепле сонце та зелень,

що тільки-но з'явилася, надали всім нам дивну грайливість (Bütün Öyküleri, Değirmen, с. 7); “Baharda dört parmak kadar yükselen *yeşil* ve seyrek otlar...” - Зелені та рідкісні трави, що піднімаються навесні у висоту як чотири пальці (Bütün Öyküleri, Köpek, с. 421); “...söğütlerin yapraksız ve ince dalları açık bir *yeşile* bürünüyor...” - Голі і тонкі гілки верби стають світло-зеленими (Kuycaklı Yusuf, с. 107); “...geniş ve *yeşil* yapraklar...” - широке та зелене листя (Kuycaklı Yusuf, с. 29); “...bu *yeşil* yolu...” - ця зелена дорога (İçimizdeki Şeytan с. 60); “...iri *yeşil* zeytin...” - великі зелені оливи (İçimizdeki Şeytan с. 60); “Ау *yeşilimtrak* bir ışık gönderiyordu...” - Місяць випромінював зелене світло (Bütün Öyküleri, Arap Hayri, с. 260); “...*yeşil* ve aydınlık bir yer...” - зелене та світле місце (İçimizdeki Şeytan с. 58); підсилення кольору за допомогою контрасту “*Koyu* yapraklarını her zaman muhafaza eden zeytinlerin gölgelediği...ince dalları *açık bir yeşile* bürünüyor” - затінені оливами, які завжди зберігають своє темне листя...тонкі гілки стають світло-зеленими (Kuycaklı Yusuf, с. 107).

Кольороназва зелений характеризує такі групи за ознакою наближеності позначуваного кольору:

1) предмет: “...minimini *yeşil* mevcudiyet...” - маленька присутність зелені (листя) (Kuycaklı Yusuf, с. 182); “...üç *yeşil* kâğıt...” - три зелені аркуші (гроші) (İçimizdeki Şeytan с. 162);

2) опис людини: “...*yeşil* gözlü...” - з зеленими очима (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 199)).

Лексико-семантичне поле “mavi” (синій).

До цього лексико-семантичного поля ми відносимо такі лексеми - mavi, mavimtrak, açık mavi, koyu mavi та лексеми з мікрополя лексико-семантичного поля “mavi” - erguvan, lacivert, mor.

Синій колір, як і коричневий колір є малопродуктивним та допоміжним у барвистій картині творчості Сабахаттіна Алі, виконує описову функцію. Синій колір – колір водної стихії, морських пейзажів,

безкрайнього неба та споко. Сабахатін Алі, використовуючи синій колір, майстерно відтворює всеохопність стихії природи, досить детально зображує морський пейзаж, лазурне небо, які символізують безмежність, легкість, чистоту, наприклад: “...kah kızgın güneşle **açık mavi** denizin kavuştuğu Akdeniz kıyısındaki şehirler” - Міста на узбережжі Середземного моря, де гаряче сонце зустрічається з світло-блакитним морем (Bütün Öyküleri, Köstence Güzellik Kraliçesi, с. 79).

Позитивна семантика проявляється і в характеристиці неба, що асоціюється у письменника не лише з блакитним кольором, а й зі спокоєм, красою: “Neydi bu **mavi** göğe veya sevgili bir yüze bakmayı zevk olmaktan çıkararak hisler ve üzüntüler?” - Які це були почуття та печалі, через які дивитися на блакитне небо чи дороге обличчя не було задоволенням? (Kuyucaklı Yusuf, с. 88); “Biraz ilerideki pencereden bir avuç kadar gökyüzü görünürdü: Masmavi...” - Трохи далі з вікна виднілася жменька неба: блакить...(Bütün Öyküleri, Kazlar, с. 135); “Arkamızda güneşin kaybolup gittiği tepenin ağaçları birdenbire **mavimtrak** ve soluk bir ışığa gömüldü” - Дерева пагорба, де сонце зникало за нами, раптом поринули в блакитне і бліде світло (Bütün Öyküleri, Ses, с. 400). Колоронім *erguvan* з мікрополя лексико-семантичного поля “mavi” “...zakkum fidanları **erguvan** renkli çiçeklerle parlıyor...” - саджанці олеандра сяють пурпуровими квітами (Kuyucaklı Yusuf, с. 120); “...**erguvan** renkli güller arasında, ay ışığının renklerini aksettiren firuze yüzükler...” Бірюзові каблучки відбивають кольори місячного світла серед фіолетових троянд (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 32).

Як і решта колоронімів в опрацьованих творах, синій колір використовується для опису зовнішності людини. Ми виділили такі дві групи:

1) колір очей: “...Donuk **mavi** gözleri...” - Тьмяні блакитні очі (Kuyucaklı Yusuf, с. 172); “...**koyu mavi** gözleri...” - темно-сині очі (Bütün

Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 216)); “*Açık mavi* gözlerinden yaşlar boşanıyordu” - На його блідо-блакитні очі наверталися сльози (Bütün Öyküleri, Köstence Güzellik Kraliçesi, с. 482); “...Boncuk *mavisi* gözleri...” - Блакитні очі-намистинки (Kürk mantolu madonna, с. 7); Колоронім lacivert з мікрополя лексико-семантичного поля “mavi” “...*lacivert* gözleri...” - сині очі (Bütün Öyküleri, Viyolonsel, с. 64);

2) колір судин: “Göz-kapaklarının ince *mavi* damarları” - Тонкі блакитні вени моїх повік (Kürk mantolu madonna, с. 30); “...ölü elinin *mor* damarları...” - фіолетові вени його мертвої руки (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 212)); “...ince ve belli belirsiz *mavi* damarlar vardı” - були тонкі і ледве сині прожилки (İçimizdeki Şeytan с. 57); “...*mavi* damarları belli olacak kadar...” - поки не стане видно сині прожилки (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 200)).

В окремому випадку синій колір символізує мудрість, глибину, уважність та захист. У прозу “Kuyucaklı Yusuf” та романі “İçimizdeki Şeytan” Сабахаттін Алі використовує назву “mavi boncuk”, тобто “Nazar boncuğu” (відомий амулет “Назар” в тюркських країнах, який люди носять для захисту та мудрості) у таких сполученнях: “...*mavi boncuklu* bir "Maşallah" halinde” - талісман з синіми намистинками “від пристріту” (Kuyucaklı Yusuf, с. 77); “...*mavi boncuğu* kendisinde bilerek...” - пізнавши в собі блакитну намистину (мудрість) (İçimizdeki Şeytan с. 193).

Письменник, ніби митець, змальовує на аркуші слова, приділяючи кожному з них ретельну увагу, наповнює їх глибоким символізмом, семантикою та асоціаціями, дає їм нове життя у вирії творчої діяльності. Кольори мають не тільки наповнити сенсом письмові літературні твори, але і вплинути на читача, відобразити в ньому саме ті почуття та емоції, які прагне передати сам автор. Таким чином, кольороназви, що входять до складу наших лексико-семантичних груп, відзначаються різноманітним

семантичним наповненням, а саме негативною, позитивною та нейтральною семантикою (Додаток Б).

3.3. Стилiстичнi особливостi функцiонування кольорiв

За допомогою стилiстичного аналізу ми видiлили декiлька груп епiтетiв з лексемами на позначення кольору в опрацьованих творах Сабахаттiна Алi вiдповiдно до їхнiх стилiстичних функцiй у тексті:

1) епiтети, якi вираженi дiєприкметниками *-an* та *-miş*: “Gittikçe koyulaşan sessizliğin içinde...” - (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 78); “...tozdan *beyazlaşan* iskarpinleri...” - вибілені порошком черевики (Bütün Öyküleri, Bir Siyah Fanila İçin, с. 179); “...*kırmızılaşan* titrek dudaklar...” - тремтячі червоні губи (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 217)); “...*koyulaşan* akşam...” – вечір, що стає темнішим (Bütün Öyküleri, Pazarcı, с. 293); “...*kırmızılaşan* bir ışık...” - червонувате світло (Bütün Öyküleri, Ses, с. 398); “...*beyazlaşan* bulutlar...” - біліючі хмари (Kuyucaklı Yusuf, с. 85;)“...lacivertleşen sular води, що стають темно-синіми...” - (Bütün Öyküleri, Köstence Güzellik Kraliçesi, с. 469); “...*esmerleşen* kenarlar...” - куточки, що темніють (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 71); “...*sararmış* çayırlar...” - пожовклі луки (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 77); “...*siyahlaşmış* bir meşin çanta...” - сумка з почорнілої шкіри (İçimizdeki Şeytan с. 159); “...yüzü birdenbire *kırmızılaşmış*...” - її обличчя раптом почервоніло (İçimizdeki Şeytan с. 56).

2) епiтети з підсиленням значення: “...hayatımın en *aydınlık* gününü...” - -найяскравіший день мого життя (Kürk mantolu madonna, с. 41); епiтети з частковою редуплікацією: 1) у збірці “Bütün Öyküleri” - kıpkırmızı, bembeyaz, sapsarı, simsiyah, kapkaranlık, yemyeşil, masmavi, mosmor; 2) у романі “Kuyucaklı Yusuf” - kıpkırmızı, bembeyaz, simsiyah,

kapkaranlık, sapsarı; 3) у романі “İçimizdeki Şeytan” - kıpkırmızı, bembeyaz, sapsarı; 4) у романі “Kürk mantolu madonna” - kıpkırmızı, sapsarı;

3) епітетні предикативні конструкції: “Осаğın içi...*beyazdı*.” - Всередині вогнище було...біле (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 115); “...kolları da hareketsiz ve *beyazdı*...” - її руки були нерухомі та білі (İçimizdeki Şeytan с. 165); “...gözleri daha *siyahtı*.” - очі ще чорніші (Kürk mantolu madonna, с. 56); “Gözleri *kıpkırmızıydı*” - (Kuyucaklı Yusuf, с. 110).

4) епітети-неологізми: “...*kurumuş yapraklar rengi*...” - колір сухого листя (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с.86); “...*tavanın isli kalasları*...” - дошки на стелі кольору сажі (Kuyucaklı Yusuf, с. 43); “...*deve tüyü rengi*...” - колір верблюжої шерсті (İçimizdeki Şeytan с. 194); “...*irin rengi*...” - колір гною (İçimizdeki Şeytan с. 213).

Іншими колоронімами зі стилістичним забарвленням є порівняння. У творах Сабахаттіна Алі колороніми можуть утворюватись через порівняння найрізноманітніших предметів органічної й неорганічної природи:

1) Порівняння в категорії білого кольору. Білий колір разом з порівняльними зворотами підкреслює білизну шкіри, виражає авторське ставлення до зображуваного: “Yüzünün derisi *beyaz* bir güle benzerdi” - Шкіра його обличчя була схожа на білу троянду (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 26); “Yüzü *beyaz*, bir kuğunun tüyleri kadar beyaz olmuştu” - Її обличчя було білим, таким самим білим, як пір'я лебедя (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 26); “Çiy taneleriyle örtülmüş *beyaz* bir çiçek gibi nemli ve soluk yüzü...” - Обличчя вологе й бліде, як біла квітка, вкрита росою (Kürk mantolu madonna, с. 31); “Bir sedef kadar donuk *beyaz* yüzü...” - Її обличчя бліде, як перламутр (Kürk mantolu madonna, с. 33); “*Beyaz* yatak örtüsünün üzerinde birer küçük beyaz kuş gibi duran elleri...” - Його руки лежали, як маленькі білі пташки, на білому покривалі (Kürk mantolu madonna, с. 48). Письменник створює неповторні та захоплюючі

образи за допомогою порівняння, додаючи свій відбиток індивідуальності у зображенні природи: “Çamurlu, asabi sular bazı büyük taşlara çarparak köpürüyorlar, sonra *beyaz* bir sakal gibi uzayarak kayboluyorlardı” - Каламутна, бурхлива вода вдарялася об велике каміння, пінилась, а потім зникала, розтягуючись білою бородою (Bütün Öyküleri, Komik-i Şehir (Ünlü Komik), с. 222))“...çam fidanları, üstlerine yüklenen karla, *beyaz* pelerinli çocuk gibi titreşiyorlardı” - Соснові саджанці тремтіли, наче дитина в білому плащі від снігу, що падав на них (Kürk mantolu madonna, с. 42); “Denizin sathını *bembeyaz* diliyle yalayıp geçen vapur projektörleriyle küçük kayıkların zavallı soluk fenerleri arasında bile bir ahenk vardı” - Була гармонія навіть між прожекторами пароплава, що облизував поверхню моря своїм білим язиком, і блідими ліхтарями човників (İçimizdeki Şeytan с. 95); “Uçsuz bucaksız gökte bir kuğu gibi ağır ağır yüzen küçük *beyaz* bulutlar...” - Маленькі білі хмари повільно плывуть, мов лебідь, у безкрайньому небі (Bütün Öyküleri, Duvar, с. 275).

2) Порівняння в категорії чорного кольору. Підсилення значення лексеми на позначення чорного кольору з семою порівняння “Yerler kuru olduğu halde, *koyu* bir balçığın içinde yürüyormuş gibi ayakları ağırlaştırıyor, toprağa yarışıyordu” - Хоча земля була суха, його ноги ставали важкими і чіплялися за землю, ніби він йшов по темній багнюці (Kuyucaklı Yusuf, с. 86); “Bir zeytinyağı ırmağı gibi *koyu*, sıkıntılı bir akışla sallana sallana geçip giderler” - Вони коливаються в темній, неспокійній течії, наче в річці оливкової олії (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 147).

3) Порівняння в категорії червоного кольору: “Bir sehennem nebatının liflerine benzeyen *kıpkızıl* saç...” - Багряне волосся, як волокна пекла (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 79); “...dudakları *kırmızı* bir güle benzerdi...” - її губи були, як червона троянда (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 26); “...parmakların ucu, üşümüş gibi, *kırmızıydı*” - кінчики пальців були червоні, ніби холодні (Kürk mantolu madonna, с. 24);

4) Порівняння в категорії зеленого кольору. Використовується частотне вживання з лексемами на позначення природи: “...*yeşil* bir deniz gibi dalgalanan zeytinlerin altı karanlıktı...” - Темно було під оливами, які хвилювалися, як зелене море (Kuycaklı Yusuf, с. 134); “...yüzüne *yeşil* yelpaze tutan mahçup bir kadın gibi iri yapraklı ağaçlar...” - Великі листяні дерева, схожі на сором'язливу жінку, яка тримає біля обличчя зелене віяло (Bütün Öyküleri, Viyolonsel, с. 57); “Ay ışığı olmadığı için orası şimdi koyu *yeşil* bir fener gibi parlıyordu” - Оскільки місячного світла не було, це місце тепер світилося ніби темно-зелений ліхтар (Bütün Öyküleri, Duvar, с. 279); “Tek tük geçen vapurlarla rıhtımdaki fenerler ateşböcekleri gibi *yeşilimtrak* bir ışıkla parlıyordu” - Ліхтарі на набережній, де зрідка ходили пороми, світилися зеленуватим світлом, як світлячки (İçimizdeki Şeytan с. 207).

5) Порівняння в категорії синього кольору. “...erkeğin gözleri gibi *lacivertleşen* sular...” - води, що стають темно-синіми, як очі чоловіка (Bütün Öyküleri, Köstence Güzellik Kraliçesi, с. 469). порівняння “...kıl gibi ince *mavi* damarlar...” - блакитні вени тонкі як волосок (Kuycaklı Yusuf, с. 182).

Ще одним художнім засобом у творчості письменника є метафора в якій вибудовується новизна фігурального слововживання, його стилістична ефективність. Ми поділили метафори згідно до лексем на позначення кольору:

1) Білий колір. Переносне значення білого кольору ми виявили у збірці Bütün Öyküleri, в якій письменник символізував внутрішній вогонь людини, її жагу до життя: “...Ve alevi o kadar *beyaz*, o kadar hayat doluymdu ki, yanacağı müddeti sonsuzlukla ifade etmek, onun ömrünü kısaltmak olurdu” - І його полум'я було таким білим і так сповнено життям, ніби висловлення часу, яке горітиме вічністю, означало б скоротити його життя (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 91);

2) Чорний колір. Чорний колір має досить широке поле переносних значень на позначення різних об'єктів та символізує щось поглинаюче-невідоме та негативне: “...sessiz ve **karanlık** dünya...” - тихий та темний світ (Kürk mantolu madonna, с. 43); “...**karanlık** bir istikbal...” - темне мабутнє (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 122); “Siyah, gözleri kamaştırarak kadar **siyah** bir boşluk...” - чорна, сліпуча чорна порожнеча (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 37); “**Simsiyah** bir şekle...” - з непроглядною чорною формою (Bütün Öyküleri, İkinci Kısım, с. 100); “...**siyah** ve büyük bir hayalet...” - великий чорний привид (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 93); “**karanlık** ve sıkı bir derinlik...” - темна й тісна глибина (Bütün Öyküleri, Kurtarılamayan Şaheser, с. 41); “**Siyah** birer delikten ibaret olan bu yaralardan pek az kan geliyordu” - З цих ран, які були лише чорними дірами, текло доволі мало крові (Kuuyucaklı Yusuf, с. 98); “Esmer taş duvarları aşan bir muhayyi...” - Уява, яка виходить за межі темних кам'яних стін (Bütün Öyküleri, Köstence Güzellik Kraliçesi, с. 482); “Hayatımın birdenbire böyle yeni ve ilerisi **karanlık** bir yola girmesi benim için belki hayırlı olmayacaktı” - Можливо, мені було б неправильно раптом стати на такий новий і темний шлях у моєму житті (Kürk mantolu madonna, с. 30); “...**karanlık** bir şekilde...” - в темній формі (Kuuyucaklı Yusuf, с. 57); “Karanlık, bir gecekuşu kanadı gibi yüzü...” - темне обличчя, як крило сови (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 80).

3) Червоний колір. Переносне значення наведено у таких прикладах: “Perdesiz pencerelerine vuran güneş, ona **kırmızı** gözlü bir canavar şekli veriyordu” - Сонце, що падає на її вікна без фіранок, надавало їй форми червоноокого монстра (Bütün Öyküleri, Birdenbire Sönen Kandilin Hikayesi, с. 76); “...parlayan **kızıl** gözleriyle demir soba...” - залізна піч із сяючими червоними очима (Kürk mantolu madonna, с. 13); “Alev, senelerden beri devam eden **kırmızımtrak** alev artık yoktu” - Полум'я, червонуватого полум'я, яке горіло роками, вже не було (Bütün Öyküleri, Kanal, с. 88);

“...*kırmızı* toprağının rengi...” - колір її червоної землі (Bütün Öyküleri, Kanal, с. 146); “Yalnız arkamızdaki büyük ormanda, ağaçların üstüne atılmış *kırmızı* bir çuha gibi rüzgarla hafif hafif kırırdıyordu” - Тільки у великому лісі позаду нас він трохи коливався на вітрі, як червона тканина, накинута на дерева (Bütün Öyküleri, Bir Orman Hikayesi, с. 121).

4) Зелений колір. Зелений колір має такі метафоричні та асоціативні значення: “...minimini *yeşil* mevcudiyet...” - маленька присутність зелені (листя) (Kuuyucaklı Yusuf, с. 182); “...üç *yeşil* kâğıt...” - три зелені аркуші (гроші) (İçimizdeki Şeytan с. 162);

У нашому дослідженні ми також виявили дві стилістичні фігури, які використовує письменник для підсилення змісту висловлювання, емоційної вмотивованості та естетичного впливу на мовця:

1) Анафора, тобто повторення одного і того самого слова або словосполучення на початку співвідносних між собою відрізків мовлення, для того щоб зосередити увагу на повторюваному елементі мови, актуалізувати його смислове, стилістичне наповнення. Приклади: повторення словосполучення “beyaz otomobil” на початку двох обзаців: “...Ara sıra beyaz bir otomobil... beyaz otomobiller...” - білі автомобілі (Kürk mantolu madonna, с. 45); повторення словосполучення “kırmızı çilli” на початку обзаців “...Kırmızı çilli... kırmızı çilli...” - червоні ластовиння (Bütün Öyküleri, Kanal, с. 79); повторення синонімічного словосполучення “...siyah elbiseli ve zayıf bir genç... Siyah elbiseli genç...” - худорлява молодиця у чорній сукні...молодиця у чорній сукні (İçimizdeki Şeytan с. 147).

2) Епіфора, тобто повторення кінцевих елементів співвідносних відрізків мовлення, наприклад: повторення словосполучення “...siyah defterler... siyah defterler...” - чорні зошити (İçimizdeki Şeytan с. 66); повторення лексеми *kırmızı* з підсиленням значенням “...kırkırmızı... kırkırmızı...” - дуже червоний (Kuuyucaklı Yusuf, с. 98); Повторення

синонімічного словосполучення “...sarı mintanlı genç... Sarı mintanlı delikanlı...” - молодий чоловік у жовтій куртці (Kuyucaklı Yusuf, с. 144)

Аналіз, проведений на лексико-стилістичному рівні, свідчить про високий потенціал кольороназв-епітетів, порівнянь та метафор з лексемами на позначення кольору, які влучно відображають авторське ставлення до власного світу в художньому тексті (Додаток В).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

За результатами зібраного матеріалу, у проаналізованих творах Сабахаттіна Алі найчастотнішим є функціонування білого (198 колоронімів - 30%), чорного (141 колоронім - 21%), жовтого (121 колоронім - 18%) та червоного (119 колоронімів - 18%) кольорів, низький рівень функціонування мають зелений (42 колороніми - 6%), синій (31 колоронім - 5%) та коричневий (10 колоронімів - 2%) кольори.

Отже, функціонування кольоролексики у творах Сабахаттіна Алі полягає у системі хроматичних й ахроматичних кольорів, мають позитивну, негативну та нейтральну семантику. А саме лексико-семантичне поле “beyaz” (білий) має лексеми beyaz, beyazlık, beyazlaşan, bembeyaz, ak та функціонує у позитивній, негативній та нейтральній семантиках; лексико-семантичне поле “siyah” (чорний) має лексеми siyah, simsiyah, kara, karanlık та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля koyu та esmer, функціонує у негативній та нейтральній семантиці; лексико-семантичне поле “sarı” (жовтий) має лексеми sarı, sapsarı, koyu sarı, sarışın, sarıya benzeyen rengi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля kuyumuş yapraklar rengi, функціонує у позитивній, негативній та нейтральній семантиці; лексико-семантичне поле “kırmızı” (червоний) має лексеми kırmızı, kıpkırmızı, kırmızılaşan, kırmızılık, kızıl та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля kan rengi, pembe, функціонує у позитивній,

негативній та нейтральній семантиці; лексико-семантичне поле “yeşil” (зелений) має лексеми yeşil, yeşillik, koyu yeşil, yeşilimtırak, açık yeşil та функціонує у позитивній та нейтральній семантиці; лексико-семантичне поле “mavi” (синій) mavi, має лексеми mavimtırak, açık mavi, koyu mavi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля erguvan, lacivert, мор, функціонує у позитивній та нейтральній семантиці; лексико-семантичне поле “kahverengi” (коричневий) має лексеми kahverengi, koyu kahverengi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля açık, kumral, функціонує переважно у нейтральній, але має і негативну семантику.

За допомогою лексико-семантичного аналізу опрацьованого матеріалу можемо зробити висновок, що лексико-семантичні поля і мікрополя функціонують у таких лексико-семантичних групах:

1. Колірна лексика, що позначають характеристику людини:

- 1.1. Колороніми для опису кольору очей;
- 1.2. Колороніми для опису кольору волосся;
- 1.3. Колороніми для опису кольору шкіри;
- 1.4. Колороніми для опису кольору судин;
- 1.5. Колороніми для опису особливостей зовнішності людей похилого віку;
- 1.6. Колороніми для опису особливостей національності та раси людини.

2. Колірна лексика, що позначає навколишнє середовище:

- 2.1. Колороніми для опису живої природи;
- 2.2. Колороніми для опису осені;
- 2.3. Колороніми для опису весни;
- 2.4. Колороніми для опису моря;
- 2.5. Колороніми для опису хмар та неба;
- 2.6. Колороніми для опису оточення.

3. Колірна лексика, що позначає предмети та явища живої й неживої природи за ознакою наближеності позначуваного кольору:

3.1. Колороніми для опису одягу;

3.2. Колороніми для опису побуту;

3.3. Колороніми для опису інших предметів.

4. Колірна лексика, що позначає фізіологічні та емоційні стани (недуга, хворобливість, сором, злість, розпач, тривога).

З погляду стилістичного наповнення творів, колороніми використовуються для прямого чи переносного значення, функціонують у вигляді епітетів, які виражені дієприкметниками *-an* та *-miş*, епітетів з підсиленням значенням, епітетних предикативних конструкціях, епітетів-неологізмів, анафори та епіфори, порівнянь та метафор. Аналіз, проведений на лексико-стилістичному рівні, свідчить про високий потенціал кольороназв-епітетів, порівнянь та метафор з лексемами на позначення кольору, які влучно відображають авторське ставлення до власного світу в художньому тексті. Найактивнішими колоронімами є червоний (*kırmızı, kırmızımtırak, kızıl, kıpkızıl*) та чорний (*siyah, simsiyah, karanlık, koyu*) кольори, які функціонують у порівняннях, метафорах та як анафора та епіфора; менш активними є білий (*beyaz bembeyaz*), який функціонує у порівняннях, метафорах та як анафора, зелений (*yeşil, yeşilimtırak*) з функціонуванням у порівняннях та метафорах, жовтий (*sarı*) з функціонуванням як епіфора та синій (*mavi, lacivertleşen*) з функціонуванням у порівняннях; зовсім неактивним у стилістичному аспекті виявився колоронім коричневий.

ВИСНОВКИ

У дослідженні феномену кольору та основних підходів й методів до вивчення колоративної лексики ми дійшли висновку, що феномен кольору вбирає в себе асоціації певних психологічних характеристик, інтуїтивні та свідомі індивідуальні уподобання, відмінності у сприйнятті кольорів, залежно від особливостей емоційних станів чи ситуацій, що відображаються в літературі через соціально–історичну, інтелектуальну інформацію конкретного національного характеру. Основними підходи у теоретичних аспектах лінгвістики кольору є: 1) функціональний підхід, що визначає колороніми за їх функціями та реалізацією у мовленні; 2) семіотичний підхід, який передбачає вивчення знакових якостей кольорів з урахуванням таких аспектів, як семантичний, прагматичний, синтаксичний; 3) історичний підхід, що вивчає історію та відтворення походження колоронімів за формуванням та складом; 4) лексико-семантичний підхід, який розглядає процеси розвитку семантичної структури окремих кольорів, символічні значення та становлення лексико-семантичних груп колоронімів; 5) граматичний підхід, який передбачає дослідження морфологічних і синтаксичних особливостей позначення кольору; 6) порівняльний підхід, який дозволяє отримати інформацію про подібність або відмінність, про особливості колоронімів та інтерпретацію світу в художніх творах; 7) психолінгвістичний підхід, який розглядає колір, як психологічний феномен та відображає використання кольору в свідомості носія певної культури.

Колороніми в художньому дискурсі виконують такі функції: 1) значеннєва – автор обирає певні кольороназви з метою передачі смислу відтворюваного образу, ситуації, події; 2) описова – кольороназви використовуються задля об'ємності та завершеності художнього опису; 3) емоційна або ж експресивна функції – за умови використання у тканині

художнього тексту кольороназв можлива цілісна, повна характеристика персонажів, образів, при цьому автор залучає засоби відтворення почуттів, емоційно-психологічних і душевних станів головних героїв і разом з тим впливає на емоційний стан читача, наприклад, емоція хвилювання супроводжується колоронімом жовтий: “*Yüzü sapsarı ve heyecanlıydı*” - Його обличчя було бліде й схвильоване (İçimizdeki Şeytan с. 232); 4) інформативна функція – при описі пейзажу, характеру персонажа, знакової події, наприклад, за допомогою синього кольору віддзеркалюється колір моря: “*Şu mavi deniz, şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi...*” - *Те синє море*, той білий вітрильник, що пливе в *тому синьому морі* (Назим Хікмет “Tüm Şiirleri, вірш “Berkley”, с. 54); 5) культурологічна – на рівні символу у значенні метафори, наприклад: “*...üç yeşil kâğıt...*” - три *зелені* аркуші (у значенні гроші) (İçimizdeki Şeytan с. 162); “*...sessiz ve karanlık dünya...*” - *тихий* та темний світ (Kürk mantolu madonna, с. 43); “*...karanlık bir istikbal...*” - *темне* мабутнє (Bütün Öyküleri, Bir Gemici Hikayesi, с. 122).

Проаналізувавши теоретичні засади семантичного та стилістичного аспекту лексичних одиниць на позначення кольору ми дійшли висновку, що семантика та символіка кольорів безпосередньо впливає на читача, особливо коли має явні асоціації, прямі та непрямі значення, адже колороніми мають “ядро”, у якому закріплюється головний поняттєвий предметний зміст. Стилiстичний аспект колоронiмiв може бути реалiзований за допомогою стилiстичних засобiв та стилiстичної парадигми. Для аналізу стилістичного функціонування колоронімів ми взяли такі стилістичні прийоми: 1) прийом стилістичної детермінації (виділення на фоні стилістично нейтральних одиниць виразного стилістично маркованого елемента); 2) інтердепенденції (використання в тексті двох чи багатьох маркованих одиниць, але одного стилістичного плану, що й надає тексту однотипної конотації); 3) актуалізації (прийом порушення звичних семантико-синтаксичних зв'язків слова з іншими

словами в результаті чого виникає нове змістове виділення слова і несподівані асоціації).

В результаті суцільної вибірки нами було обрано 662 колороніма. Поетична картина світу Сабахаттіна Алі насичена яскравими основними кольорами – білим, чорним, коричневим, червоним, жовтим, зеленим та синім. До того ж, зелений (42 колороніми - 6%), синій (31 колоронім - 5%) та коричневий (10 колоронімів - 2%) кольори зустрічаються у творах письменника досить рідко у порівнянні з іншими кольорами, а найчастіше Сабахаттін Алі використовує у своїй творчості білий (198 колоронімів - 30%), чорний (141 колоронім - 21%), жовтий (121 колоронім - 18%) та червоний (119 колоронімів - 18%) кольори. Ми розділили ці кольори відповідно до лексико-семантичних полів (основних кольорів) та лексико-семантичних мікрополів (відтінків основних кольорів).

У творчості Сабахаттіна Алі, нами розглянута реалізація образів лексико-семантичного поля “beyaz” (білий) з лексемами beyaz, beyazlık, beyazlaşan, bembeyaz, ak, яке засвідчує тісний зв’язок з цілим рядом таких семантичних значень: колоратив білий має найширше семантичне поле та закріплює як позитивну, негативну так і нейтральну семантику. У позитивній семантиці він ототожнює символ чистоти та свіжості у побуті, одязі, характеристиці зовнішності людини та навколишнього середовища. В більшості випадків письменник використовує білий колір у негативній семантиці для опису фізіологічних та емоційних станів, зокрема недуги, хворобливості, у ситуації коли людина знаходиться на межі життя та смерті. У нейтральній семантиці білий колір використовується для опису особливостей зовнішності людей поважного віку, характеризує пряме значення семантики для відображення асоціації слова з кольором, а також ототожнює символ стерильності, стосуючись медичних предметів, медичних послуг, облаштування палат у лікарнях чи визначає їх схожість.

Реалізація образів лексико-семантичного поля “siyah” (чорний) має лексеми siyah, simsiyah, kara, karanlık та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля koyu та esmer, та функціонує у таких семантичних значеннях: негативна семантика в одязі, що надає значення жалю, суму, бідності, у природі, що надає значення суму, меланхолії, важкості. Нейтральна семантика з прямим значенням виражається опосередковано, стосуючись предметів, які перебувають в асоціативних зв'язках із позначуваним компонентом та переважно використовуються для вираження людської ознаки у групах кольору очей, кольору волосся, кольору шкіри, опису пейзажів та природи, який письменник ототожнює з вечором, нічними барвами та характеристикою оливкових та інших дерев. Неочікувано, проте Сабахаттін Алі символізував чорний колір з удачею та долею, які зовсім непритаманний данному колороніму.

Лексико-семантичне поле “kırmızı” (червоний) має лексеми kırmızı, kırkırmızı, kırmızılaşan, kırmızılık, kızıl та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля kan rengi та rembe, а функціонує у таких семантичних значеннях: негативна семантика притаманна для зображення фізичних і психологічних станів ліричних героїв, як сором, злість, розпач, нейтральна семантика - для опису особливостей зовнішності людей, предметів, які перебувають в асоціативних зв'язках із позначуваним компонентом у групах одягу та природи, зокрема для опису сонця та його динамічного впливу на пейзаж. Письменник використовує лексему kan rengi, щоб підкреслити символізм та трагізм подій. На противагу насиченому кривавому кольору функціонує колоратив rembe (рожевий) з символізмом легкості, романтичності, асоціюється з приємними враженнями та мріями.

Реалізація образів лексико-семантичного поля “sarı” (жовтий) має лексеми sarı, sapsarı, koyu sarı, sarışın, sarıya benzeyen rengi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля kurumuş yapraklar rengi,

функціонує у таких семантичних значеннях: переважно негативна семантика у характеристиці фізіологічних та емоційних станів, зокрема хвилювання, тривоги, хворобливості, у психологічному стані ліричного героя й інших робітників, символізуючи безпорадність, бідність та самотність лексемою “sarı benizli”; нейтральне семантичне поле, реалізоване передусім у системі прямих значень, що виражаються опосередковано, стосуючись об’єктів, які перебувають в асоціативних зв’язках із позначуваним компонентом; позитивна семантика зустрічається у творах рідше, наприклад для відображення осені.

Лексико-семантичне поле “yeşil” (зелений) має лексеми yeşil, yeşillik, koyu yeşil, yeşilimtırak, açık yeşil та функціонує у таких семантичних значеннях: випромінює позитивну семантику та використовується для опису природи, весни, весняного настрою, свіжості; нейтральна семантика відображається за ознакою наближеності позначуваного кольору об’єкта.

Реалізація образів лексико-семантичного поля “mavi” (синій) має лексеми mavimtırak, açık mavi, koyu mavi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля erguvan, lacivert, mor, є малопродуктивним та допоміжним з позитивною та нейтральною семантику. Позитивна семантика виражається з характеристикою моря з символом безмежності, легкості, чистоти, з характеристикою неба з символом спокою та краси, а також мудрості, глибини, уважності та захисту за допомогою лексем “mavi boncuk”, тобто “Nazar boncuğu”, нейтральна семантика – з характеристикою людини, а саме для позначення кольору очей та кольору судин.

Реалізація образів лексико-семантичного поля “kahverengi” (коричневий) має лексеми kahverengi, koyu kahverengi та лексеми з мікрополя цього лексико-семантичного поля açık, kumral. Цей колоронім має найнижчу продуктивність та рівень семантики. Прямі значення ми виділили з нейтральною семантикою у зовнішності людини, у предметах

та в одязі; тільки в одному випадку коричневий колір має негативну семантику у значенні бруду.

З погляду стилістичного наповнення творів, колороніми використовуються для прямого чи переносного значення, функціонують у вигляді епітетів, які виражені дієприкметниками *-an* та *-miş*, епітетів з підсиленням значенням, епітетних предикативних конструкціях, епітетів-неологізмів, анафори та епіфори, порівнянь та метафор. Аналіз, проведений на лексико-стилістичному рівні, свідчить про високий потенціал кольороназв-епітетів, порівнянь та метафор з лексемами на позначення кольору, які влучно відображають авторське ставлення до власного світу в художньому тексті. Епіфора та анафора мають дуже низький рівень вживання. Найактивнішими колоронімами є червоний (*kırmızı, kırmızımtırak, kızıl, kıpkızıl*) та чорний (*siyah, siyah, karanlık, koyu*) кольори, які функціонують у порівняннях, метафорах та як анафора та епіфора; менш активними є білий (*beyaz, bembeyaz*), який функціонує у порівняннях, метафорах та як анафора, зелений (*yeşil, yeşilmtırak*) з функціонуванням у порівняннях та метафорах, жовтий (*sarı*) з функціонуванням як епіфора та синій (*mavi, lacivertleşen*) з функціонуванням у порівняннях; зовсім неактивним у стилістичному аспекті виявився колоронім коричневий.

Загалом, творчість Сабахаттіна Алі відображає майстерне володіння своєрідним сприйняттям кольору та надзвичайно тонким талантом передачі колірних характеристик, які є одночасно реалістичними та такими, що створюють загальне тло розвитку описуваних художніх подій. Твори письменника відрізняються колірною різноманітністю, що служить індивідуальним семантичним та стилістично-художнім засобом творення психологічних, фізіологічних та емоційних станів ліричних героїв, опису пейзажів та природи, наповнення оточення до найменших деталей.

ÖZET

Sanatçının anlamsal ve stilistik tarzından yola çıkarak edebi metnin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalar son dönemlerde ağırlık kazanmasına rağmen yapılan çalışmaların sayısı azdır.

Üslupbilim alanındaki çalışma kapsamında, Türk şiirinin önemli isimlerinden Sabahattin Ali'nin hikayelerini anlamsal ve üslupbilim ilkeleri ışığında incelemiştir. Sembolik, anlamsal ve üslupbilim hakkında ayrıntılı kuramsal bilgilere çalışmıştır. Renkler ve ifade ettikleri anlamlar hemen hemen her toplumda sosyal hayatın içerisinde işlevsel olarak yer almıştır. Çalışmanın kuramsal alt yapısı renklerin alanında yabancı ve Türk araştırmacıların görüşleri doğrultusunda sağlamlaştırılmıştır. Sabahattin Ali'nin şiire ve üsluba önem veren bir sanatçı oluşu şiirlerinde anlamsal ve üslupbilim ile ilgili unsurları bilinçli bir şekilde tercih ettiğini gösterir. Bu çalışma kapsamında renklerin sembolik, anlamsal stilistik karşılıkları hakkında temel özellikleri belirlenerek gerek evrensel gerekse yerel boyutlarıyla Sabahattin Ali'nin hikayelerinde renklerin işlevleri ve anlamları üzerinde durulmuştur, rengin Türk kültür tarihindeki yeri ve önemi hakkında zihinlerde bir tablo çizilmiştir. Renkler, karakterleri psikolojik, fizyolojik ve duygusal zemini göstermek, doğayı ve manzaraları duyumsayabilmek, çevreyi ve en küçük detayları karakterize bakımından etkili kullanılmıştır.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Алексенко С.Ф, (2020). Конкретно–наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології / Міністерство освіти та науки України ; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 44 с.
https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9505/1/Aleksenko_Konkretno-naukovi%20metody.pdf

Артикуца Н. В. (1999). Термінологічно–правовий фонд української мови: проблеми методології дослідження / Н. В. Артикула // Система і структура східнослов'янських мов. – К. С. 164 – 187.
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2440/Artykytsa_terminol_fond_ukr_movy.pdf

Братиця Г.Г. (2021) Лексико–семантичні та стилістичні особливості функціонування колоронімів у творах В. Борхерта. Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису. Запоріжжя. с.221
http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2021/Bratytsya_dis.pdf

Ковальська І. В. (2001). Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англійських художніх текстів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство”/І. В. Ковальська. – К.
https://revolution.allbest.ru/languages/00377138_0.html

Коломієць І. І, (2019). Стилїстика української мови (Теоретичні основи стилїстики. Художньо–виразові засоби мовлення): навчально–методичний посїбник для студентів–філологів закладів вищої освіти/МОН України, Уманський держ. пед. ун–т імені Павла Тичини, Ф–тет української філології, К–дра української мови та методики її навчання; уклад. І. І. Коломієць. Умань: Візаві, 240 с.

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11466/1/Stylistyka%20Ukrainian%20Movy.pdf>

Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 368 с.

https://www.academia.edu/7256135/%D0%9A%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD_%D0%9C_%D0%9F_%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF_%D0%B4%D0%BE_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0

Критенко А. П. (1963). Семантична структура назв кольорів в українській мові. Славістичний збірник. Вид-во АН Української РСР, 1963. С. 97–111.

Кульбабська О.В. (2006) Текстотворча функція епітета в художньому тексті (на матеріалі мови творів Івана Багряного) / О.В. Кульбабська, О.В. Кардашук // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. Випуск № 742, Харків. С.256–265.

Мазепова О. (2014). Концепт кольору та його місце в художній картині світу (на матеріалі сучасної перської поезії). Вісник Львівського університету. Серія філологічна, № 61, с. 52–61. Київ.

Матковська Г. О. (2011). Семантико-прагматичні особливості вторинних термінів-кольороназв. Наука. Теорія і практика: міжнар. наук.-практ. конф.: тези доп. Варшава. С. 60–62.
<http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/180>

Махукова Т. В. (2014). Психолінгвістичний підхід до формування мовленнєвої системи у дітей молодшого шкільного віку із ТПМ / Т. Махукова // Імідж сучасного педагога : Всеукр. наук.–практич. освітньо–популярн. журнал. – Полтава, № 7 (146). – С.59–62.
<http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3288>

Мацько Л.І. (2003). Стилїстика української мови: Підручник. Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. К.: Вища шк., 462 с.

Мелько Х. Б. (2015). Колоративна композита в англійській та українській мовах: особливості номінації / Х. Б. Мелько // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство), № 3. – С. 153–160. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2015_3_27

Покровська І.Л. (2005). Метафорично–конотативні значення назв кольорів у сучасній турецькій мові. Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць, Вип. 16., Кн. 1. 13.

Покровська І.Л. (2008). Синонімічні ряди основних ад'єктивних кольоративів у сучасній турецькій мові. Мовні концептуальні картини світу, Вип. 25, Частина 3

Покровська І.Л. (2011). Етнічна специфіка кольоративу білий у сучасній турецькій мові // Studia Linguistica. Збірник наукових праць. Вип. 5. Ч. I. ВПЦ "Київський університет". – С. 106–109. Фахове видання. <http://studies-linguistica.knu.ua/pokrovska-i-l-etnichna-specifika-kolorativu-bilij-u-suchasnij-tureckij-movi/>

Семашко Т. Ф. Проблема визначення статусу кольоропозначень як лінгвістичних одиниць / Т. Ф. Семашко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2011. – Вип. 7. – С. 352–356. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16122/Semashko.pdf;jsessionid=9B09428045C78EC20973D7CB9080643A?sequence=1>

Семашко Т.Ф. Особливості семантики та Функціонування слів–колоративів в українській фразеології: автореф. Дис. на здобуття наук. ступенів канд. філол. наук /Семашко Т.Ф. – К. <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/download/1967/1764/3522>

Сорокін С. В. (2018) Практична грамати́ка турецької мови. Частина перша. Навчальний посібник (Препринт). – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2018. – с. 358

https://www.researchgate.net/profile/Sergii-Sorokin/publication/333853941_Practicna_gramatika_tureckoi_movi_Practical_grammar_of_Turkish/links/5d09167a92851cfcc6223512/Prakticna-gramatika-tureckoi-movi-Practical-grammar-of-Turkish.pdf

Шайнер І. І. (2019) Лексико-семантичний простір британських художніх прозових текстів на військову тематику: прагмастилістичний аспект. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Львів https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%A8%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B5%D1%80_%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf?id=2fb95374-bb10-4f28-b82c-4543f3c671f2

Acar, K. (2000). Darir'in Siretü'n-Nebi'si Üzerinde Bir Stilistik Sentaks Denemesi . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten , 45 (1997) , 342–353 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/45020/561233>

Akdeniz, Halil (1982). “Görsel Algılama Açısından Renk Kullanımı ve Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi. <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/13822>

Akdoğan, G. ve Aydın, Ö. (1995). Renklerin Adlandırılması ve Dil-Gerçek Sorunu. Dil Dergisi, 28, 49–66.

Aksan, D., (2011). Türkçenin Sözcük Varlığı. Ankara: Bilgi Yayınevi

Aksan, Doğan (1995), Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara <https://docplayer.biz.tr/90828251-Prof-dr-dogan-aksan-her-yonuyle-dil-ana-cizgileriyle-dilbilim-tdk-yay-439-ankara.html>

Aktekin D. , Şimşek Y., Kaplan B. (2011) Renklerin Duygular Üzerine Etkisi. Maltepe Tıp Dergisi. 3(1): 31–33. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/954563>

Albayrak, K. (2008). Millî Dinlerde Renk Fenomeni . Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD) , 8 (1) , 1–42 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuilah/issue/4174/55017>

Altun, S. & Özdemir, H. (2021). Paul Eluard ve Nazim Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, International Journal of Filologia , (6) , 231–236 . <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1998719>

Arıcan, O. (2018). Akbar Riskul'un Poetikasını Oluşturan Leksikostilistik Görünüşler, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi , 7 (4) , 2273–2290 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/42447/511149>

Balıkçı, Ş. (2020). Dünden Bugüne Türklerde Renkler, Folklor Akademi Dergisi. Cilt:3, Sayı:2, 264 – 294. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/folklor/issue/56607/774634>

Bayraktar, N. (2013). Türkçede Renk Adlarıyla Özel Ad Yapımı. Journal of Language and Linguistic Studies, 9(2), 95–114. Retrieved from <http://www.jlls.org/vol9no2/95-114.pdf>

Bayraktar, N. (2014). Türkçede Kişi Adlarında Renk Adları. Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, VI(1-1), 1–15. https://actaturcica.files.wordpress.com/2020/01/vi_i_a_02.pdf

Bingöl N. (1973). “Haşim'in Şiirlerinde Renkler”, Türkoloji Dergisi, V (1): 67–71. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/issue/43358/527789>

Cankara, M. (2002) "Dede Korkut'ta Renkler Üzerine", Millî Folklor Dergisi, 55: 110–114. <http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/24579/On%20dede%20korkut%27ta%20renkler%20%28Color%20in%20Dede%20Korkut%29%20%5b>

[Dede%20korkut%27ta%20renkler%20%bczeri%cc%87ne%5d.pdf?sequenc
e=1&isAllowed=y](https://dergipark.org.tr/tr/pub/littera/issue/54103/696516)

Dağ, N. (2020). Üslupbilim (Stilistik) ve Necip Fazıl Kısaküpek'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir İnceleme. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* , 6 (2) , 253–255 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/littera/issue/54103/696516>

Demir, R. (2015). Divan Şiirinde Kırmızı Renk. *Journal of Turkology* , 25 (1) , 57–91 . <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/173156>

Dokumacı, M. (2020). Renklerin İnsan Yaşamındaki Etkileri ve Renklerin Tarih Boyunca Yolculuğu . *Takvim-i Vekayi* , 8 (2) , 120–131 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/takvim/issue/55376/674405>

Doğan, L. (2019). Türkmen Türkçesinde Renk Adları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 21 (1) , 125–144 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyasobed/issue/46042/455917>

Durmuş, M. (2001). BEDRİ Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirlerinde Işık Ve Renk Unsuru . *Türkoloji Dergisi* , 14 (1) .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/issue/43351/527672>

Ekici, M. (2016). Türk Kültüründe “Al” Renk . *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* , 16 (2) , 103–107 . Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetdid/issue/42807/517380>

Eren, A. (2008). Baki Divanı'nda Kırmızı Renk. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (S.37)*, 31–68.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2876/39460>

Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi İstanbul: Bayrak Yayınları*

Erim, G. (2016). Rengin Psikolojik Etkileri . *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 13 (1) , 0–0 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/26992/283688>

Erođlu, O. (2018). Safvet Nesihî'nin Zavallı Necdet Romanında Renk Simgeselliđi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kùltür Eđitim (TEKE) Dergisi , 7 (2) , 990–1003 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/503680>

Gafarova, R. (2014). Kırım tatar Halk Edebiyatında Renk Belirtilerinin Etnokùltürel Özellikleri (Halk Türkùleri İle Deyimler). Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi , 1 (21) , 34–41 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/155169>

Gözaydın N. (2003) Türkçe'nin Renk Zenginliđi, Türk Dili. Ankara.

Gùl, E. (2001). Karton-Baskı-Kutu Etkileşimleri ve Karton Abalaj. Kartonsan.

Gùler A. (2019) Cemal Süreya'nın Şiirlerinde Renklerin Kullanımı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 42, Ekim 2019, s. 264–280 https://www.researchgate.net/publication/337965599_CEMAL_SUREYA_NIN_SIIRLERINDE_KIRMIZI_RENGIN_KULLANIMI

Gùlşah D. (2010) Cahit Kùlebi'nin Şiirlerinde Renkli Mısralar Ve Türkçe'nin Renkleri / Turkish Studies. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 Summer https://www.academia.edu/31004881/CAH%C4%B0T_K%C3%9CLEB%C4%B0_N%C4%B0N_%C5%9E%C4%B0%C4%B0RLER%C4%B0NDE_RENKL%C4%B0_MISRALAR_VE_T%C3%9CRK%C3%87EN%C4%B0N_RENKLER%C4%B0

Harmancı, A. (2019). Turner'ın Renkçilik Anlayışı: Goethe Renk Öğretisi'nin Turner Resimlerine Etkisi. Dil Dergisi, 58(2019), 739–748.)

Hasdedeođlu, M. (2021). Karanlıktan Aydınlıđa: Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Renkler . KARE , (11 / Ömer Seyfettin Anı Sayısı) , 47–80 . <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1742057>

Heyet C. (1996). “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi göleni Bildirileri (19–21 Mart 1996), Hazırlayan: Sadık Tural, Elmas Kılıç, TDK Yayınları, Ankara, s.55–61.

Hüseynova, M. N. K. (2011). Prof.H. Mirzeyev'in Şiirlerinin Dil Ve Üslup Özellikleri. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi , 4 (7) , 81–85 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mahder/issue/28398/302109>

Karadoğan A. (2004), “Türk Ad Biliminde Renk Kültü”, Milli Folklor Dergisi, Yıl:16, Sayı:62, Sayfa: 89–99

Karakulak N.(2015). Renklerde Adlandırma, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 85.

Kafalı M. (1996). “Türk Kültüründe Renkler”, Nevruz ve Renkler, Hazırlayanlar: Sadık Tural, Elmas Kılıç, AKM Yayınları, Ankara, s.49–53.

Karaağaç, G. (2013). Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK. s. 51

Karabağ S. (1996). Dede Korkud'da Renkler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul;

Karademir, F. (2007). Halk Bilmecelerinde Renklerin Kullanım Sıklığı Ve İşlevselliği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi , 6 (21) , 192–211 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6135/82281>

Kartal A. (2009) Klasik Türk Şiirinde Renkler. Kırıkkale. s.409.
<https://acikerisim.kku.edu.tr:8443/xmlui/bitstream/handle/20.500.12587/14612/261329.pdf?sequence=1&isAllowed=y>;

Kaymaz Z. (1997) Türkiye Türkçesi ve Ağızlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanışı ve Sistematiği/ TDAY, Belleten, Ankara.

Kotan, Y. & Kaya, T. (2010). Orhan Pamuk'un Benim Adım Kırmızı Romanında Renk Metaforu . Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 14 (2) , 83–103
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/487058>

Koçoğlu Gündoğdu, V. (2019). Tuvacada Sıfat ve Zarfların Pekiştirilmesinde Yeni Bir Tasnif ve Renk Adlarının Pekiştirilmede Kullanılması . Türkbilig , (37) , 99–112 . Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/52843/698078>

Kuyumcu, E. (2020). Renk Kavramının Türkçedeki İfade Özellikleri. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi 7,: 513–538
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/53301/724854>

Küçük S. (2010), “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”, Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Sayı: 54, Sayfa:185–210.

https://www.academia.edu/7978871/_Eski_T%C3%BCrk_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCnde_Renk_Kavram%C4%B1_Salim_K%C3%BC%C3%A7%C3%BCk

Küçük S. (2010) Türkiye Türkçesinde Renk Adları Ve Özellikleri / Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt 3/10, Kış.

Küçük, S. & Cantürk, S. (2014). Yapı, Anlam Ve Kökenleri Bakımından Azerbaycan Türkçesindeki Renk Adları. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi , 4 (8) , 67–70 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/27572/290142>

Küçük, S. (2010). Tarihî Türk Lehçelerinde Renk Adlandırmaları. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010, 557–570.
<https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/79199/makaleler/5/1/arastirmax-tarihi-turk-lehcelerinde-renk-adlandirmalari.pdf>

Kırımhan N. (2001). “Türk Kültüründe Yedi Rengin Anlamı”, Türk Dünyasında Nevruz Uluslar Arası Dördüncü Bilgi göleni Bildirileri (21–23 Mart 2000, Sivas), AKM Yayınları, Ankara, s.107–111;

MEGEP, (2011). Fotoğraf Ve Grafik , Renk; Ankara.
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/renk.pdf

MEGEP. (2008). Grafik ve Fotoğraf – Işık ve Renk Oluşumu. Ankara.

Meskhidze M. (2006). Türkiye ve Kırgız Türkçelerinde Renk İsimlerini İçeren Deyimler, Gazi Üni. SBE Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16974/177384>

Mazlum, Ö. (2015). Rengin Kültürel Çağrışımları. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (31) , .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4773/65707>

Mustafa K., (1996). “Türk Kültüründe Renkler”, Nevruz ve Renkler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını Sayı:116, Kongre ve Sempozyum Bildirileri Dizisi, sy.7 52.

Rayman H. (2002). “Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler”, Millî Folklor, 7 (53): 10–15).
<https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=53&Sayfa=7>

Salman, R. (2003). Türkçede Sıfat-Fiil Eklerinin Kalıcı İsim Oluşturma İşlevleri . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten , 47 (1999) , 188–223 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/45111/563765>

Sağocak, M. D. (2016). Ergonomik Tasarımda Renk. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi , 6 (1) , 77–83 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyafbd/issue/22986/245867>

Sevinç C., (2020). Bahar ve Kelebekler’de Türk Kültürünün İzleri ve Renk Sembolizmi. Türk Dili Ömer Seyfettin Özel Sayısı, 120–129.
<https://www.tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2020/12/Cem-Sevin%0c3%0a7- -%e2%80%9cBAHAR-VE-KELEBEKLER%e2%80%9dDE-T%0c3%9cRK-K%0c3%9cLT%0c3%9cR%0c3%9cN%0c3%9cN- -10.pdf>

Tekin, B. (2018). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Renkler. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tural, S.K., Kılıç, E. Nevruz ve renkler. AKM Yayıncılık.

Türkoğlu, S. (2010). Anlatım Ve Deyimlerde Renklerin Dili. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi , 0 (8) , . Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2767/36976>

Uludağ, E. (2020). Fuzûlî Divânı'nda Siyah Renkli Unsurlar . Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , – (69) , 1–60
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/57707/818858>

Yıldırım, Ali (2006); “Renk Simgeciliği ve Şeyh Galib'in Üç Rengi”, Millî Folklor Dergisi, 18/72, Ankara.
<https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=72&Sayfa=126>

Yıldız, A. (2020). Kültürel Bir Gösterge Olarak Renk Sembolizmi ve Beyaz'ın Kültürel İşlevleri . Türk Ekini , 2020/I (6) , 37–49 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkek/issue/55112/755435>

Yılmaz, Y., & Karakulak, N. (2014). Türkçe Sözlükte Renk Adlarının Madde Başı Açıklamalarındaki Yetersizlikler. S. Üniversitesi (Dü.), Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu "21. Yüzyılda Sözlükçülük" içinde, (s. 1–9). Sakarya.

Zadeh, A. (2017). Mevlâna'nın Mesnevî'sinde renkler. Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü. Konya.
<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/10222?show=full>
https://www.academia.edu/151156/Akdo%C4%9Fan_G_ve_Ayd%C4%B1n_%C3%96_1995_Renklerin_adland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1_ve_dil_ger%C3%A7ek_sorunu_Dil_Dergisi_28_49_66

Çağatay, S. (1978). Türk Lehçelerinde Renk Adlarının Kullanılışı. Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler (s. 339–341). içinde Ankara.

Çopur, Y. (2022). Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf Romanında Renkler. Erciyes Akademi , 36 (2) , 693–706
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2353127>

Çömen, A., (2010). Resim Sanatında Rönesans'tan Empresyonizm'e Renk Kullanımı ve Kırmızı Rengin İfade Biçimleri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
<https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/7221/253627.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ögel B. (1991) Türk Kültür Tarihine Giriş. C. VI. Ankara: Kültür Bakanlığı. Yay.

<https://9lib.net/article/dede-korkut-hik%C3%A2yelerinde-k%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1-dede-korkut-hik%C3%A2yelerinde-i%CC%87mgesi.y4wjr4w0>

Ölmez, N. (2010). Tekstillerde Renkler Üzerine Simgesel ve Alegorik Bir Değerlendirme. Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi.

Şahin, H. ve Arzybaeva, Z. (2018). Renk Adlarının Pekiştirme İşlevine Dair (Kırgız Türkçesi Bağlamında). Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7(3), 1538–1557.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/538458>

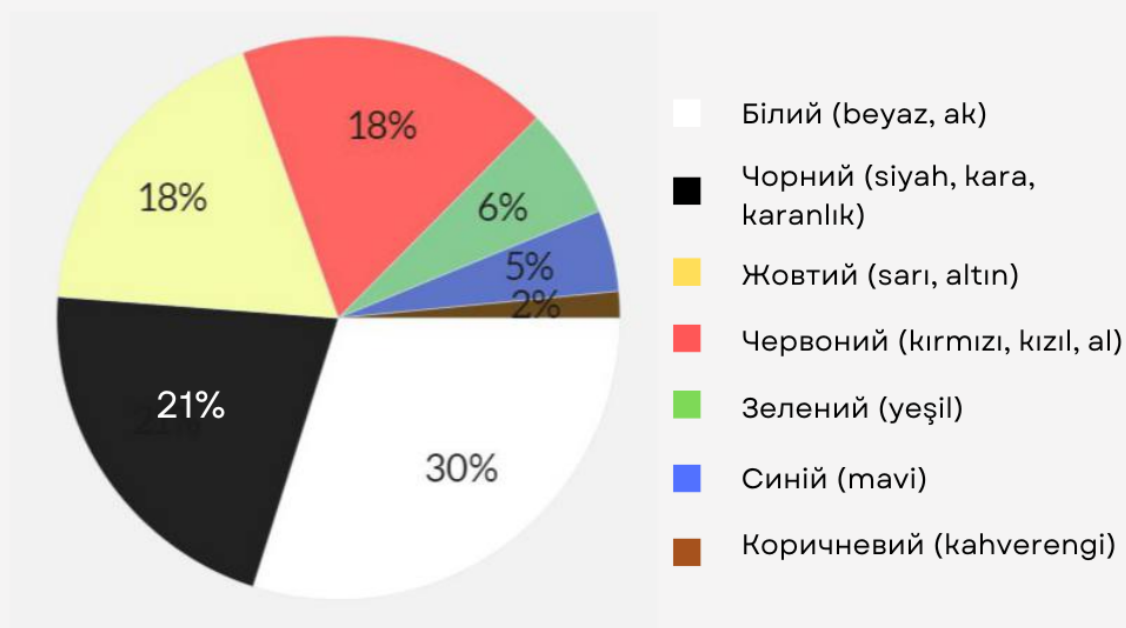
Şahin, İ. (2015). Türk Dilinde Renk Adı +man Sisyemi Ve {mAn} Ekinin Kökeninde Dair. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi , 4 (1) , 45–68 . DOI: 10.7884/teke.384
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/12853/155823>

ДОДАТКИ

Додаток А

ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ КОЛОРОНІМІВ У ТВОРАХ САБАХАТТІНА АЛІ

Додаток Б

Лексико-семантичне функціонування колоронімів

Лексико-семантичне поле / Семантика	Позитивна семантика	Негативна семантика	Нейтральна семантика
beyaz (білий)	+	+	+
siyah (чорний)		+	+
sarı (жовтий)	+	+	+
kırmızı (червоний)	+	+	+
yeşil (зелений)	+		+

mavi (синій)	+		+
kahverengi (коричневий)		+	+

Додаток В

Стилістичні функції колоронімів

<i>Колір / Стилістичні особливості</i>	Порівняння	Метафора	Анафора	Еліфора
Білий (beyaz, ak)	+	+	+	
Чорний (siyah, kara, karanlık)	+	+	+	+
Жовтий (sarı, altın)				+
Червоний (kırmızı, kızıl, al)	+	+	+	+
Зелений (yeşil)	+	+		
Синій (mavi)	+			
Коричневий (kahverengi)				